

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VLIV STALKINGU A DOMÁCÍHO NÁSILÍ NA
OSOBNOST OBĚTI.**

Autor práce: Radek Libenský, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Romana Morongová

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Romaně Morongové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

LIBENSKÝ, R., *Vliv stalkingu a domácího násilí na osobnost oběti: bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2018, 85 s.

Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Romana Morongová.

Klíčová slova: nebezpečné pronásledování, domácí násilí, osobnost oběti.

Bakalářská práce definuje nebezpečné pronásledování - stalking a domácí násilí jako jevy, které jsou skrytou a stále aktuální součástí života společnosti. Popisuje tyto vztahové patologické jevy po stránce pojmové a především obsahové. Pozornost je věnována osobnosti oběti a vlivu, který mají oba sociálně patologické jevy na její formování, vývoj a způsob, jakým zasahují do privátní sféry života oběti, včetně škodlivých účinků na její fyzické a psychické zdraví. Jedním z úhlů pohledu budou kromě historie, analýza možných příčin vzniku těchto vztahových jevů. Z celé škály druhů stalkingu a domácího násilí bude věnována primárně pozornost násilí v partnerských vztazích. Bakalářská práce bude dále obsahovat postup policie při ochraně obětí a trestněprávní řešení těchto patologických jevů. Zdrojem informací bude nejen odborná literatura, ale také praktická činnost Policie České republiky a zkušenosti Intervenčního centra. Obsah bakalářské práce bude rozšířen o kazuistiku vybraných případů z vlastní praxe, doplněnou o statistické údaje Okresního státního zastupitelství a Intervenčního centra.

ABSTRAKT

LIBENSKÝ, R., *Influence of stalking and home violence on victim's personality: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2018, 85 pages. Supervisor: Mgr. Romana Morongová.

Key words: dangerous harassment, home violence, victim's personality.

Bachelor thesis defines the dangerous harassment - stalking and home violence - as phenomena that are hidden and still actual parts of community life. It describes these relational pathological phenomena from conceptual and especially contentual point of view. The attention is paid to the victim's personality and the influence, which have both socio-pathological phenomena to its forming, development and manner how they interfere with the victim's privacy, including harmful effects on her/his physical and mental health. One point of view is except history, the analysis of possible reasons why these relational phenomena arise. From the wide scale of stalking and home violence types, the attention is paid primary to the violence in partnerships. The bachelor thesis further contains methods of Police during victim's protection and consequently criminal solutions of these pathological phenomena. Information sources are not only specialized literature, but also practical work of Police of the Czech Republic and experiences of Intervention Centre. Content of the bachelor thesis is extended by chosen causes and experiences from own practice, completed by statistical data from District Prosecuting Attorney's Office and Intervention Centre.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	11
2 VYMEZENÍ POJMŮ.....	12
2.1 NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ.....	12
2.2 Trestně právní pojetí nebezpečného pronásledování	13
2.3 Domácí násilí	15
2.4 Trestně právní pojetí domácího násilí.....	16
2.5 Vztah domácího násilí k jiným trestným činům.....	17
2.6 Oprávnění policie pro zajištění bezpečnosti ohrožené osoby.....	18
2.6.1 Krátkodobá ochrana osoby podle ustanovení §50	18
2.6.2 Zajištění osoby podle ustanovení §26 odst.	18
2.6.3 Vykázání podle ustanovení §44.....	19
2.6.4 § 76 trestního řádu o Zadržení osoby podezřelé.....	19
3 FORMY NEBEZPEČNÉHO PRONÁSLEDOVÁNÍ Z TRESTNĚ PRÁVNÍHO HLEDISKA	21
3.1 Trestní postih dříve a dnes	24
Trestní sazby	25
4 FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ Z TRESTNĚ PRÁVNÍHO HLEDISKA	28
5 STALKING Z POHLEDU PSYCHOLOGIE.....	30
5.1 Pohled do historie.....	30
5.2 Motivy, vzorce chování a mýty o pronásledování.....	31
5.3 Typické způsoby chování pronásledovatele.....	33
5.4 Pachatelé stalkingu.....	34
5.4.1 Typy pronásledovatelů dle typologie Boona a Sheridana (2002)	36
6 PŘÍČINY STALKINGU	39
6.1 Teorie příčin stalkingu podle Vosse (2004) :	39
6.1.1 Teorie vazby (připoutání, „attachment“).....	39
6.1.2 Psychoanalytická teorie.....	39
6.1.3 Psychodynamická teorie.....	40
7 OBĚTI STALKINGU	41
7.1 Výsledky prováděných studií.....	41
7.2 Poznatky zjištěné výzkumem.....	42
7.3 Přístupy k řešení stalkingu.....	42
7.4 Doporučené způsoby obrany.....	44
8 DOMÁCÍ NÁSILÍ Z POHLEDU PSYCHOLOGIE	45
8.1 JEVOVÉ FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	45
8.1.1 SYNDROM TÝRANÉ ŽENY.....	47
8.1.2 PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ PARTNERA.....	50
8.1.3 ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČÍ OBĚTI.....	51
8.2 DOMÁCÍ NÁSILÍ A PRONÁSLEDOVÁNÍ	53
9 PŘÍPADOVÁ STUDIE.....	55
9.1 Případ první	56
9.2 Případ druhý.....	62
9.3 Případ třetí	63
9.4 Případ čtvrtý.....	65
9.5 Případ pátý.....	66
9.6 Vyhodnocení případů	67
10 PŘÍPADOVÁ STUDIE DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	69
10.1 Vyhodnocení případu.....	71

11	STATISTIKY STÁTNÍHO ZASTUPITELSTVÍ	73
11.1	NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ	73
11.2	DOMÁCÍ NÁSILÍ	75
12	STATISTIKA INTERVENČNÍHO CENTRA	77
	ZÁVĚR	79
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	83
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	85

ÚVOD

Stalking je označován za zločin 90. let 20. století (Jurtela 2007). V té době se objevují případy pronásledování prominentních osob ze strany svých obdivovatelů. Tyto případy zaujaly pozornost odborníků a prováděný výzkum začal odhalovat příběhy týkající se nejen celebrit, ale také lidí žijících běžným životem. V polovině 90. let začínají USA, Austrálie a Velká Británie přijímat tzv. anti-stalkingové zákony. První policejní jednotka věnující se výhradně stalkingu vznikla v USA. Pracovala pod názvem „Threat Management Unit“ a psal se rok 1990. Následovaly další státy. Belgie přijala stalking do trestního zákoníku v roce 1998, Holandsko v roce 2000, Rakousko dne 1.7.2006 a SRN k 1.1.2007¹.

Dnem 1.1.2010 byla i v České republice zahájena nová etapa v boji proti specifické trestné činnosti, výrazně zasahující do osobního života dotčených, ohrožených osob, tedy trestné činnosti, která pramení ze vztahového násilí. Jde o jednání, které již široká veřejnost díky osvětě zná pod pojmem „stalking“.

Američtí autoři Meloy a Gotthard se zřejmě mezi prvními pokusili definovat stalking. V polovině 90. let vymezili pod tímto označením úmyslné, zlovolné a opakované pronásledování a obtěžování jiné osoby. Pojem stalking se vcelku rychle vžil v odborné literatuře i v běžném životě. Zpravidla se jím rozumí způsob chování, kdy se pachatel zaměří na nějakého člověka, po kterém slídí, obtěžuje a pronásleduje jej, vyhrožuje mu, často jej i fyzicky napadá a vyvolává tím u své oběti pocity strachu².

V české odborné literatuře se zatím fenoménu stalkingu nevěnovalo mnoho pozornosti.

Nejčastěji vyskytujícím se typem je právě pronásledování ex-partnerem a obětí bývá ve většině případů žena. V tomto stalking prameni a navazuje na krach nebo kolaps partnerského vztahu. Tento druh patří k nejnebezpečnějším formám stalkingu, protože bývalí partneři bývají více násilní než neznámí pronásledovatelé. Motivem stalkera je buď snaha o opětovné navázání vztahu s obětí, nebo pomsta za odmítnutí, přičemž pachatel prožívá velmi často obě tyto pohnutky zároveň.

Pachatel nebezpečného pronásledování je upnut na oběť proti její vůli. Pronásledování je opakované, dlouhodobé narušování soukromí, osobní integrity a lidské důstojnosti

¹ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha Grada, 2008, 160 s., str. 53.

² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Vydání*, Praha: C.H.Beck, 2009, 3285 s., s. 3005.

oběti. V extrémních případech ohrožuje psychiku i fyzické zdraví oběti, někdy dokonce i její život. Spočívá v nevyžádaných kontaktech, vyhledávání osobní blízkosti oběti. Bývá jím jak vytrvalá snaha o osobní kontakt, sledování, tak rovněž využívání informačních komunikačních médií, které poskytují v současné době téměř neomezené možnosti, jak učinit oběti ze života peklo³.

Naproti tomu domácí násilí se vyskytuje ve stávajících rodinách, nikoli u ukončených vztazích, a vyskytuje se mezi manželi, rodiči a jejich dětmi, či sourozenci, jednoduše mezi osobami sdílejícími společné obydlí. Rodina nás provází od kolébky po hrob, trávíme v ní podstatnou část života a prožíváme v ní radosti i trápení. V životě člověka má tak nenahraditelný význam. Profesor Matějček v závěru knihy *Výpravy za člověkem* (Matějček, Langmeier, 1981, s 220) uvádí definici rodiny: „*Co je tedy rodina? Stručně řečeno, je to společenství, kde se sdílí čas, prostor, úzkost i naděje, kde se soužitím všichni „učí pro život“, kde všichni dávají i přijímají, kde formují svou osobnost a mají možnost zrát k moudrosti - a kde podstatnou složkou všeho je vzájemně sdílená a působená radost, A právě v tom je něco pro rodinu hluboce specifického: Je tu dána jedinečná příležitost, aby toto společenství bylo společenstvím radosti“.*

Realita však může být často jiná a vztahy mezi jejími členy nebývají vždy uspokojující a láskyplné. Znamý sociolog Antony Giddens (1999, s.177 a s. 174) uvádí, že k násilí v rodině dochází statisticky mnohem častěji než na ulici a soužití s některými členy rodiny může být doslova „noční můrou“. Sociolog Richard J. Gelles (1997) tvrdí, že rodina je nejagresivnější skupinou ve společnosti, s výjimkou policie a armády.

Teprve však od přelomu 20. století začala být postupně domácímu násilí věnována odpovídající pozornost i s přihlédnutím k výsledkům sociologických průzkumů (STEM, 2001,2006), podle nichž se domácí násilí odehrává v každé čtvrté rodině. Zlomovými momenty pro vnímání domácího násilí bylo jednak jeho zakotvení v trestním zákoně v roce 2004 pod §215a, od roku 2010 jako přečin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle ustanovení §199 trestního zákoníku a dalším milníkem zákon číslo 135/2006 Sb. o podmínkách ochrany před domácím násilím, který nabyl účinnosti dnem 1.12.2007.⁴

³ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s. s. 53.

⁴ ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., P. a kol. *Domácí násilí*, Portál, s.r.o., Praha 2011, 185 s., s. 7-12.

Aniž by byla známa přesná definice, rozumíme domácím násilím opakující se, dlouhodobé násilí mezi osobami žijícími ve společném obydlí, které postupně eskaluje při jasně rozdělených rolích a které má podobu fyzického, psychického, sexuálního, verbálního, ekonomického i sociálního násilí, s častým prolínáním těchto druhů.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cíl spatřuji ve zhodnocení a porovnání podstaty nebezpečného pronásledování a domácího násilí v teoretické rovině i po obsahové stránce, vysvětlení pojmů a jejich dělení podle různých typů. Má pozornost bude věnována především ex-partner stalkingu jako nejčtenější formě nebezpečného pronásledování a domácímu násilí mezi partnery. Uvedu rovněž, jak současná doba a její vymoženosti usnadňují pachatelům jejich protiprávní jednání. Nejvíce pozornosti mám v úmyslu věnovat psychickým aspektům prožívání a následků nebezpečného pronásledování ze strany obětí a poskytnout vlastní zkušenosti z práce policisty, kterých jsem jako pracovník skupiny dokumentace nabyl při řešení konkrétních případů za několik let mé práce v této problematice. Musel jsem reagovat na různé typy pachatelů ze skupiny ex-partnerů, kteří se snažili nejen o tlak na oběť osobními kontakty, ale snažili se také bývalou partnerku znemožnit na sociálních sítích před jejich známými, připravit ji o zaměstnání a dokonce poškodit i rodinu oběti vystavením ji nebezpečí trestního stíhání.

Vlastní zkušenosti také sehrály rozhodující roli ve volbě tohoto tématu a pevně věřím, že pomohou nahlédnout do života obětí pronásledování i domácího násilí, poukázat na jejich často zoufalé situace, které bývají o to těžší, že tyto formy násilí jsou často dlouho skryty před očima veřejnosti i všech orgánů a institucí, které mohou multioborově a efektivně situaci řešit.

Rád bych také, aby má práce nastínila i obtížnost zadokumentování jednání pachatele tak, aby zajištěné důkazy dostatečně dokumentovaly nebezpečnost pronásledování a umožnily konečné potrestání pachatele odsuzujícím rozsudkem příslušného soudu.

Bakalářská práce je zpracována metodou sběru informací z odborné literatury. Takto získané poznatky budou analyzovány a doplněny o zkušenosti policistů, zabývajících se problematikou stalkingu a domácího násilí, zařazených na základních útvarech v rámci Karlovarského kraje, a také kazuistikou vybraných případů.

2 VYMEZENÍ POJMŮ

V kapitole jsou uvedeny veškeré pojmy důležité pro pochopení nebezpečného pronásledování a domácího násilí, jak v trestně právní i obecné rovině.

2.1 NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ

Prapůvodní význam tohoto slova pochází z řeči lovců, kde znamená stopováním uštvat lovenou zvěř k smrti. Tento význam velmi výstižně naznačuje pocity a postavení obětí a současně i cíl, který pachatel sleduje, a na jehož konci má stát naprosto ovládnutá a bezbranná oběť, s níž může pachatel bezmezně manipulovat a dle svého uvážení ji ovládat anebo se jí alespoň pomstít strachem o své zdraví i život nebo přinejmenším ztrátou soukromí. Vždy spočívá ve zlovolném a úmyslném jednání.⁵

Podle manuálu pro interní potřeby Bílého kruhu bezpečí se pod pojmem stalking rozumí různé varianty pronásledování či vyhrožování obětí, zahrnující jak psychické, tak i její fyzické terorizování, často (ale nikoli výhradně) vedené nenávisť, pomstou nebo i patologickou náklonností, které výrazně snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečí⁶.

Nebezpečné pronásledování může mít více podob, avšak je možno je rozdělit do dvou základních skupin. Jednak může být stalkerem **ex-partner**, jako nejčastěji vyskytující se podoba, anebo stalking v **jiných vztazích**, do něhož patří vztahy pracovní, sousedské, jednání umanutého ctitele, včetně pronásledování celebrit. Specifickým typem je fixovaný **pronásledovatel s psychickými problémy**.

Počínaje dnem 1.1.2010 našlo toto jednání své místo v současném právním řádu v ustanovení §354 trestního zákoníku, tedy zákona č. 40/2009 Sb. pod názvem Nebezpečné pronásledování. Vytvořením trestného činu Nebezpečné pronásledování je zákonodárcem sledován zájem na ochraně nerušeného mezilidského soužití v podobě ochrany tělesné a duševní integrity, osobní svobody a soukromí každého jedince.

⁵ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 53.

⁶ Vitoušová, M., Čírtková, L., Kloubek, M., Durdík, T. *Pronásledování-hodnocení a řízení rizika (metoda SAM) v poradenské praxi Bílého kruhu bezpečí*, Praha : BKB, 2007, s 3-5. *Trestně právní revue* 9/2009, strany 257-290.

2.2 Trestně právní pojetí nebezpečného pronásledování

§ 354 Nebezpečné pronásledování⁷

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
 - b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
 - c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
 - d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
 - e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,
- a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně se dvěma osobami.

Společenská škodlivost jednání stalkera spočívá v aktivitách, jejichž záměrem je jiného obtěžovat tak intenzívně, že dochází k ohrožení psychické a případně fyzické integrity ohrožené osoby. V případě stalkera-expartnera nejprve může jednání vyjadřovat lítost nad rozpadem vztahu. Ovšem v této chvíli se nemusí jednat o patologické jednání.

V případě ex-partnerů se jedná o pronásledování v důsledku zániku předchozího intimního vztahu. Snahou je udržet si za každou cenu kontakt, kontrolu a moc nad obětí, a při nezdaru se jí pomstít ve snaze oběti ze života udělat peklo.

Pro další druh pronásledování je charakteristická neschopnost reálného úsudku a utkvělá představa o vztahu s prominentní osobou, kdy se může jednat o spolupracovníka, příslušníka některé profese, jako např. učitele, lékaře, advokáta anebo osobnost veřejně činnou nebo osobu známou z uměleckého života. Taková osoba však nemá s osobou stalkera nic společného, jedná se o sobu naprosto cizí.

⁷ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník s komentářem, ANAG, 2011, 1367 s., s. 1231-1235.

Z psychiatrického nebo psychologického pohledu tak není nebezpečné pronásledování považováno za zločin z lásky, neboť na rozdíl od láskyplného vztahu jde o pomstu, odplatu a trest za rozchod, anebo patologickou formu vztahové závislosti.

Důležitými pojmy naplnění trestnosti nebezpečného pronásledování jsou⁸ :

Dlouhodobost

Jako nepsané pravidlo bylo pro praxi stanoveno období 4-6 týdnů trvajících období, v němž dojde nejméně k 10-ti nevyžádaným kontaktům ze strany stalkera. Na ojedinělé nebo sporadické projevy, byť jinak nežádoucího chování, proto není jako na nebezpečné pronásledování pohlíženo. Doba trvání pronásledování běží v okamžiku, kdy oběť začíná pociťovat kontakty jako nadměru obtěžující, vyvolávající obavu o svoji bezpečnost a zasahující nepřiměřeně do osobního života a kdy podezřelý odmítá respektovat žádosti a výzvy o ukončení nebo omezení kontaktů. Je nezbytné, aby oběť dala jednoznačně a prokazatelně najevo stalkerovi, že si nepřeje, aby ji jakkoli kontaktoval, a to osobně, telefonicky a rovněž elektronicky. Od takového okamžiku by oběť neměla na další pokusy o kontakt jakkoli reagovat a neodpovídat například ani na SMS nebo jakoukoli elektronickou komunikaci.

Z hlediska prokázání a zadokumentování závažnosti jednání pachatele je žádoucí, aby oběť nevyžádanou komunikaci uchovala a mohla je tak předat pro potřeby trestního řízení. Jednou z možností je přepis SMS zpráv v původní podobě, včetně chyb, které se v textu vyskytují, a to v případě, že není možno zprávy předat v paměti mobilního telefonu.

Nebezpečnost

Tento nezbytný faktor na úrovni trestného činu vyhrožování v pronásledované osobě vzbudí důvodnou obavu o život nebo zdraví, čímž je naplněna podmínka nebezpečnosti pronásledování. V některých případech dokonce dochází ke stupňování jednání a narůstání na nebezpečnosti, intenzitě a k rostoucí násilnosti chování. Graduující agresivita může pak v ojedinělých případech překonat skutkovou podstatu pronásledování a přerůst v násilné trestné činy, kterými jsou např. nebezpečné vyhrožování podle § 353, omezování osobní svobody podle § 171, vydírání podle § 175, útisk podle § 177, neoprávněné nakládání s osobními údaji podle § 180, porušení

⁸Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha:C.H.Beck, 2009, 3285 s., s. 3006- 3014.

tajemství dopravovaných zpráv podle § 182, porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí podle § 183, znásilnění podle § 185, sexuální nátlak podle § 186 atd., popř. i trestné činy proti životu a zdraví, zejména ublížení na zdraví podle § 146, těžké ublížení na zdraví podle § 143, popř. i trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku, a to buď samostatně, nebo v souběhu s nebezpečným pronásledováním. Toto jsou naštěstí jen ojedinělé a výjimečné případy.

2.3 Domácí násilí

Domácí násilí je sociálně patologickým jevem, jemuž není ušetřen žádný typ společnosti ani kultura. Vzhledem k tomu, že odpovídající pozornost laické i odborné veřejnosti je mu věnována až v posledních letech, nevíme toho z kvalitativního hlediska příliš mnoho. Obecně platí, že násilná osoba zneužívá svého mocenského postavení v rodině, které uplatňuje použitím násilí, vyhrožováním, zneužíváním strachu a tím si vynucuje podřízenost oběti i kontrolu nad jejím životem. Vždy se jedná o násilí mezi osobami sdílejícími společné obydlí, a ačkoli má mnoho podob, musí naplňovat několik společných znaků (Čírtková, 2006):

- násilí - v různých formách a intenzitě,
- opakovanost - nejedná se o ojedinělé útoky,
- eskalace - útoky přecházejí od ohrožování lidské důstojnosti, po ohrožení zdraví až k útoku proti životu,
- asymetričnost vztahu - jasně a neměnné rozdělení rolí na násilnou osobu a oběť, které se nemění a netýkají se tzv. italských manželství,
- soukromí - násilí za „zavřenými dveřmi“, tedy ve společném obydlí, i když jednotlivé útoky mohou probíhat i za jejími zdmi.

Domácí násilí může mít více forem, které se mohou vzájemně prolínat. Těmi jsou násilí psychické, fyzické, sexuální, sociální, ekonomické. Blíže se formám domácího násilí budu věnovat v dalších kapitolách.⁹

Hlavním tématem diplomové práce v problematice domácího násilí je násilí mezi partnery, páchané především na ženách, jehož předpoklady se mohou vytvářet již

⁹ Topinka, D. (ed.), DOMÁCÍ NÁSILÍ Z PERSPEKTIVY APLIKOVANÉHO VÝZKUMU, Základní fakta a výsledky, 1. vydání, Sociofaktor s.r.o., 2016, 162 s., s. 8-13.

v původní rodině. Ta je nejvýznamnějším rizikovým faktorem, vedoucím k rozvoji partnerského násilí. Děti totiž přebírají snadno násilné vzorce z chování rodičů, a ty potom tzv. transgeneračním přenosem projevují ve vlastním partnerském životě. Zvýšená agresivita se pak projevuje především u mužů. Ženy vystavené v dětství násilným partnerským projevům pak častěji trpí depresemi a úzkostí.

Kromě žen, jako nejčastějších obětí domácího partnerského násilí, mohou patřit mezi ohrožené oběti také děti a senioři, a to v rámci generačního násilí, a pak znovu senioři jako oběti transgeneračního násilí ze strany vnoučat. Domácí násilí se nevyhýbá ani zdravotně postiženým osobám a příslušníkům různých minorit, kterými jsou například Rómové, bezdomovci nebo i LGBT (lesby, gayové, bisexuálové, transsexuálové).¹⁰

2.4 Trestně právní pojetí domácího násilí

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí¹¹

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým nebo trýznivým způsobem,
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
- d) páchá-li takový čin po delší dobu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

- a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
- b) smrt.

¹⁰ ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., P. a kol. *Domácí násilí*, Portál, s.r.o., Praha 2011, 185 s., s. 19-111.

¹¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník s komentářem, § 199, ANAG, 2011, 1367 s., s. 696-699.

Pod pojmem týrání je chápáno zlé nakládání s blízkou nebo jinou osobou ve společném obydlí, při němž je užíván vyšší stupeň hrubosti a bezcitnosti, které ohrožená osoba pocítuje jako těžko příkoří. Podmínkou domácího násilí je spolužití ve společném obydlí, které v případě týrání ohroženou osobu výrazně omezuje ve svobodném rozhodování. Za společné obydlí lze považovat jakékoli prostory, které slouží celé nebo i z části k bydlení lidí, tedy obytné domy, chaty, byty, ale i vysokoškolské koleje, ubytovny a podobně. V rámci společného obydlí se mezi osobami blízkými, ale třeba nájemníky i podnájemníky, tvoří zvláštní vztahy, včetně specifické vzájemné závislosti, a tyto osoby pak mají ztíženou možnost společné obydlí opustit.

Ve své práci se primárně zaměřím na domácí násilí mezi osobami blízkými, kterými jsou příbuzní v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, případně další osoby, které by újmu způsobenou jedné z nich právem pocítovaly jako újmu vlastní, konkrétně pak na násilí mezi partnery, kdy ohroženou osobou je žena.¹²

2.5 Vztah domácího násilí k jiným trestným činům

Týrání osoby žijící ve společném obydlí v sobě může zahrnovat další formy násilného jednání, kterými mohou být a často jsou ublížení na zdraví podle ustanovení §146 ost. 1 nebo ublížení na zdraví z nedbalosti podle ustan. §148 trestního zákoníku. Naopak těžší formy násilných trestných činů, jakými jsou těžké ublížení na zdraví podle ustanovení §145 nebo v případě úmyslného usmrcení zločin vraždy podle ustanovení §140 trestního zákoníku bývá posuzováno v souběhu stejně jako například znásilnění podle ustanovení §185 trestního zákoníku.¹³

^{12,13} ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha:C.H.Beck, 2009, 3285 s., s. 1748-1752.

2.6 Oprávnění policie pro zajištění bezpečnosti ohrožené osoby

Zákon o Policii České republiky č. 273/2008 Sb. dává policistům různá oprávnění k zajištění bezpečí ohrožené osoby.¹⁴

2.6.1 Krátkodobá ochrana osoby podle ustanovení §50

1) Krátkodobou ochranou osoby se pro účely tohoto zákona rozumí opatření zahrnující

- a) fyzickou ochranu,
- b) dočasnou změnu pobytu osoby,
- c) použití zabezpečovací techniky, nebo
- d) poradensko-preventivní činnost.

2) Krátkodobou ochranu osob poskytne policie v odůvodněných případech osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, avšak nelze jí poskytnout zvláštní ochranu osob nebo nejsou splněny podmínky zajišťování bezpečnosti osoby podle § 49 odst. 1, anebo podmínky ochrany osoby pověřené výkonem rozhodnutí podle § 21. Krátkodobá ochrana osob se v odůvodněných případech poskytne také osobám blízkým osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí. Krátkodobou ochranu nelze poskytovat bez souhlasu osoby, které má být poskytnuta.

(3) V případě bezprostředně hrozícího útoku na život nebo zdraví osoby poskytne policista této osobě předběžně fyzickou ochranu a informuje o tom útvar policie příslušný k zajišťování krátkodobé ochrany osob.

2.6.2 Zajištění osoby podle ustanovení §26 odst.

1) Policista je oprávněn zajistit osobu, která

¹⁴ ČESKO. Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In Sbíрка zákonů České republiky. 2008, částka 91, s. 4086-4115.

- a) svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život, život nebo zdraví jiných osob anebo majetek.

§ 35 z.č. 273/2008 o Policii ČR dává rovněž oprávnění odebrat zbraň, a v neposlední řadě rovněž při samotném zákroku proti pachateli oprávnění použít donucovacích prostředků k ochraně bezpečnosti jiné osoby nebo majetku, anebo k ochraně veřejného pořádku, podle ustanovení §53.

2.6.3 Vykázání podle ustanovení §44

Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.

Vykázání násilné osoby trvá 10 dní a počítá se od dne následujícího po dni, kdy k vykázání došlo. Předběžným opatřením lze tuto lhůtu prodloužit rozhodnutím soudu až na dobu 6 měsíců.

Další oprávnění poskytuje policistovi trestní řád č. 141/1961 Sb. ve chvíli, kdy je již podezření, že konkrétní osoba se dopustila trestného činu, v ustanovení § 76 trestního řádu o Zadržení osoby podezřelé.

2.6.4 § 76 trestního řádu o Zadržení osoby podezřelé

1) Osobu podezřelou ze spáchání trestného činu může, je-li dán některý z důvodů vazby (§ 67), policejní orgán v naléhavých případech zadržet, i když dosud proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 odst. 1). K zadržení je třeba předchozího souhlasu státního zástupce. Bez takového souhlasu lze zadržení provést, jen jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem nelze dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu nebo zastížena na útěku.

2) Osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně

poté, smí omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Je však povinen tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu; příslušníka ozbrojených sil může též předat nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody bez odkladu oznámit.

Tato opatření jsou však uplatňována pouze v případech, kdy násilná osoba projeví otevřeně své násilné chování.¹⁵

V praxi se však často stává, že přímé výhrůžky proti životu a zdraví, jsou vyžadovány jako povinný znak, bez něhož není naplněna dostatečně vysoká nebezpečnost v jednání pachatele a na skutek je pohlíženo jako na přestupek, podle zákona č.200/90 Sb. Zákona o přestupcích. Někteří pachatelé totiž rafinovaně otevřenou výhrůžku nevyjádří, neboť jsou si toho vědomi.

Nejen vyhrožování proti životu a zdraví, ale také způsobení škody na majetku nebo diskreditace v zaměstnání nebo ve společnosti může být formou nebezpečného pronásledování. Výhrůžka ublížení na zdraví nebo způsobení jiné újmy může směřovat také proti osobám ohrožené osobě blízkým, čímž je pronásledován poškozený, neboť se u něj vyvolává strach o zdraví a bezpečí takových blízkých osob. Stalker se také může uchýlit k podávání trestních oznámení na rodiče oběti, aby tak dosáhl ovládnutí ohrožené osoby.

Ve své praxi jsem se také setkal s vyhrožování sebevraždou, případným pokusem o sebepoškození. Cílem je vyvolat u oběti lítost, zájem o život stalkera a vyvolat u oběti pocit viny za život a svobodu pronásledovatele. Jedná se tak o citové vydírání osobou, se kterou vedla pronásledovaná osoba citový život, jako například bývalý přítel nebo manžel.

¹⁵ ČESKO.Trestní řád č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, 517s., s. 279-280.

3 FORMY NEBEZPEČNÉHO PRONÁSLEDOVÁNÍ Z TRESTNĚ PRÁVNÍHO HLEDISKA¹⁶

Nejvýstižněji vyjadřuje nebezpečnost jednání písmeno a), odst. 1 samotného znění § 354 Nebezpečného pronásledování se dopouští ten,

a) kdo vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým. Za výhrůžku považujeme protiprávní jednání, které je objektivně způsobilé vzbudit důvodnou obavu, aniž je nutné důvodnou obavu skutečně vyvolat. Obsahem výhrůžky je zde ublížení na zdraví nebo jiná újma. Výhrůžky mohou směřovat i vůči osobám blízkým. Ten, jemuž je vyhrožováno, nemusí být výhrůžkám přítomen. Stačí, když se o výhrůžce dozví zprostředkovaně. I taková výhrůžka může vyvolat důvodnou obavu zvláště s ohledem na osobu pachatele. V případě výhrůžek je posuzován každý případ individuálně. Záleží jednak na osobě pachatele z pohledu jeho věku, fyzické konstituci, rysech jeho chování, povahových vlastnostech a pozornost je rovněž věnována jeho trestní minulosti. Důležitou roli hrají rovněž jeho minulé vztahy, zda se již někdy choval násilnicky v dřívějších vztazích a zda vykazoval znaky agresivního chování. V případě výhrůžek je věnována pozornost jejich závažnosti, zda při výhrůžkách použil nějakého předmětu, aby tak přidal výhrůžkám na důrazu, nebo přímo zbraně. V případě, že je násilná osoba držitelem zbraně, jedná se o výrazně nebezpečný faktor, který má vždy za následek i opatření k odebrání zbraní do doby vyřešení celého případu. V těchto případech může docházet k souběhu trestných činů Nebezpečné pronásledování a Nebezpečné vyhrožování podle ustanovení §353 tr. zákoníku. Takové případy bývají v praxi pro posouzení závažnosti hrozby zřetelnější a vždy přichází na řadu opatření k zajištění bezpečnosti ohrožené osoby uvedené v předchozí kapitole.

b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje - aby byla naplněna tato forma stanovená zákonodárcem, je nutné vyhledávání osobní blízkosti a sledování poškozeného chápat v širším smyslu slova, jako útoky do jeho soukromí. Pod tento pojem je proto třeba zahrnout nejrůznější způsoby slídění, obtěžování,

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha:C.H.Beck, 2009, 3285 s., s.3011

dotírání. V praxi se tak může jednat o obtěžující doprovázení do zaměstnání a ze zaměstnání, denní čekání před domem, postávání před bydlištěm poškozeného, pozorování dalekohledem, jízda za vozidlem poškozeného, která může vyvolat i riziko dopravní nehody, neboť ohrožená osoba bývá v takových případech značně psychicky zatížená a těžko se soustředí na řízení vozidla. Tyto způsoby chování reálně v ohrožených osobách vyvolávají důvodnou obavu o svoji bezpečnost a zdraví, neboť v takových případech přináší značný psychický tlak na poškozenou osobu a narušují její osobní integritu, a tato osoba se pak obává, čeho všeho je stalker dál schopen. Pro naplnění skutkové podstaty však není relevantní, zda je u poškozeného důvodná obava skutečně vyvolána.

- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací písemně nebo jinak kontaktuje. V současné době, přehlcené datovými prostředky komunikace a rozšířené sociální sítě, kde sdílíme často i velmi osobní údaje, se stalkerům přímo nabízí jejich využití k velmi účinnému pronásledování s velmi vysokým účinkem na psychiku oběti. Zahrnují značně rozdílné formy možných a soustavných, tj. vytrvalých kontaktů. V současné době již písemnou formu vytlačila elektronická forma komunikace. Kategorie cyberstalkingu spočívá v zasílání manipulativních, výhrůžných, obscénních nebo obtěžujících e-mailů, vytváření falešných účtů na sociálních sítích a seznamkách oběti, změna nastavení nebo hesla, vydávání se za oběť nebo snaha o navázání kontaktu s obětí pod falešnou identitou, zveřejňování soukromých informací o oběti na internetu, například ve formě inzerátu s nabídkou erotických služeb, včetně šíření erotických fotografií původně pouze výhradně sdílených s poškozenou. Jedná se o podlé zneužití důvěry z původního vztahu. Výsledkem je obtěžování mnoha lidmi, kteří na případný inzerát reagují a také sexuální ponížení před známými osobami. Dále je běžné zneužití profilu oběti na sociálních sítích (získání informací, nabourání se do účtu a monitorování e-mailové komunikace oběti nebo narušení e-mailové komunikace oběti zahlcením schránky nežádoucími e-maily nebo viry). Také se vyskytuje zasílání pomlouvačných e-mailových zpráv do místa zaměstnání, které mají za cíl i připravit oběť o zaměstnání. Při telefonické komunikaci jde o nevyžádané volání jak na mobilní telefon, tak na pevnou linku v denní i noční dobu, před nímž neochrání oběť ani změna telefonního čísla, neboť stalker je schopen během

krátké doby nové telefonní číslo zjistit listí přes kontaktní osobu. Další běžný způsob pronásledování je zasílání kvanta nevyžádaných SMS zpráv, řádově v počtu stovek, a již méně používání tradiční písemné formy komunikace, jakými jsou dopisy, pohlednice, lístky apod.

- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života. Za omezování v obvyklém způsobu života bude třeba považovat takovou změnu dosavadního života poškozeného, jejímž důsledkem je nemožnost vést svobodně obvyklý život proti jeho vůli, nežádoucími zásahy pachatele do sféry osobní, rodinné i profesní. Oběť je v takovém případě omezována na svobodném pohybu, neboť vytrvalý výskyt stalkera brání oběti „svobodně dýchat“. Oběť pronásledování tak omezuje své zájmové aktivity, kulturní a společenský život. Intenzitu a hloubku zásahu do obvyklého způsobu života je nutno posuzovat případ od případu, neboť oběť vedoucí běžný způsob života je vytrvalou snahou přítomnosti citelněji omezena a psychicky vyčerpávána ze strany ex-partnera, než oběť, která je mediálně známá, např. v oblasti uměleckého života. V takovém případě bude žádoucí výrazně vyšší intenzita jednání pachatele k dosažení dostatečně vysoké společenské škodlivosti a naplnění skutkové podstaty trestného činu.
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu s poškozeným. Zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb., zřetelně vymezuje, co lze považovat za osobní údaj. Použití takového údaje musí být způsobilé zjistit identitu jiného, aniž by bylo nutné vynaložit nepřiměřené množství času, úsilí nebo materiálních prostředků. K naplnění trestnosti jednání ve smyslu nebezpečného pronásledování je podmínkou, aby cílem získání osobního údaje bylo navázání kontaktu s obětí. Není rozhodující, zda jde o navázání osobního kontaktu nebo o cestu k zasílání nevyžádaných dáreků, služeb nebo jakékoli obtěžující aktivity. Pachatelé z řady ex-partnerů mají však v tomto ohledu velmi snadnou úlohu a oběti značně obtížnou volbu obrany, neboť z původního vztahu bývají osobní údaje většinou důkladně známy.

K naplnění trestnosti výše popsaných forem nebezpečného pronásledování je nezbytné kromě nebezpečnosti a dlouhodobosti splnění podmínky způsobilosti

vzbudit důvodnou obavu o život nebo zdraví poškozeného nebo o život a zdraví jemu blízkých osob.¹⁷

Není nezbytné, aby důvodná obava skutečně nastala, avšak jednání pachatele musí dosáhnout takové intenzity, která je způsobilá důvodnou obavu reálně vyvolat. Důvodná obava může vyvolávat intenzivní pocit úzkosti a strachu z výhrůžek pachatele a jejich možného uskutečnění. Neexistuje žádný přesný model pro jednání stalkera a stanovení hranice, od níž se nepochybně jedná o naplnění ustanovení trestného činu, neboť hodnocení situace je zcela individuální s ohledem na osobu pachatele, ale rovněž na osobu oběti, její věk a postavení, ve světle celé situace a stupně její bezbrannosti a zranitelnosti. Nejde jen o obavu o fyzické zdraví, ale také o psychickou újmu, jejíž následky mohou být dlouhodobé a významně mohou ovlivnit způsob života oběti, a to i trvalou psychickou poruchou. Velmi důležité je posouzení a zhodnocení, do jaké míry jsou projevy jednání pachatele v rámci méně závažného jednání, byť nepříjemného, neboť se může jednat o silná slova nebo projevy chování, avšak je zřejmé, že nedojde k ohrožení zdraví a života oběti. Opakem nižší nebezpečnosti jednání pachatele může být zvýšení důrazu chování, kdy dochází k poškození věcí anebo hrozby za použití předmětu, který může mít charakter zbraně nebo je přímo zbraní.

3.1 Trestní postih dříve a dnes¹⁸

Trestní zákon z r. 1961 nerefletoval vlastní podstatu a charakteristické rysy nebezpečného pronásledování. Možnosti trestního postihu k 31. prosinci 2009 u nás sice existovaly, ale pachatel musel naplnit skutkovou podstatu protiprávního jednání na výrazně vyšší úrovni společenské škodlivosti, aby bylo možné pohlížet na jeho jednání jako na trestný čin a zřetelně tak ochránit oběť a zároveň účinně potrestat pachatele.

Trestnými činy, v něž mohlo vyústit nebezpečné pronásledování byly :

- Neoprávněné nakládání s osobními údaji (§ 178)
- Vzbuzení důvodné obavy (§ 197a)
- Výtržnictví (§ 202)
- Pomluva (§ 206)
- Poškozování cizích práv (§ 209)

¹⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, 3285 s., s. 3011.

¹⁸ VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu v širších než jen trestněprávních souvislostech. Trestněprávní revue. 15.9.2009, 9/2009, s. 257-263.

- Týrání svěřené osoby (§ 215)
- Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a)
- Vražda (§ 219)
- Úmyslné ublížení na zdraví (§ 221)
- Úmyslná těžká újma na zdraví (§ 222)
- Účast na sebevraždě (§ 230)
- Omezování osobní svobody (§ 231)
- Zbavení osobní svobody (§ 232)
- Vydírání (§ 235)
- Útisk (§ 237)
- Porušování domovní svobody (§ 238)
- Úmyslné porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 239)

Některá jednání pachatelů nebyla možná podle trestního zákona přímo postihnout, např. obtěžování oběti častým telefonováním, zasílání SMS, emailů, omezování v obvyklém způsobu života, vyhledávání osobní blízkosti nebo sledování a stejně tak objednávání zboží či služeb jménem oběti, stejně jako poskytování nežádoucích darů. Taková jednání byla posuzována jako přestupky proti občanskému soužití. Oběti mohly také nalézt útočiště v civilním právu, protože pronásledovatel zpravidla narušoval ochranu osobnosti. Tehdejší úprava v rámci trestního zákona z roku 1961 nebyla v praxi efektivní.

Až nová právní úprava zkompletovala dříve roztržitý pohled na různé druhy protiprávního jednání ze strany pachatelů vůči svým obětem, jimž může předcházet a v něž může vyústit současné nebezpečné pronásledování.

Trestní sazby

Pro srovnání trestní sazby za stalking v jednotlivých zemích (podle Jurtela, 2007)¹⁹

- SRN až 5 let (v případě způsobení smrti 10 let),
- Austrálie (Victoria) až 10 let, (New South Wales) až 5 let,
- Kanada až 10 let,
- Velká Británie až 5 let,

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 60.

- USA (Massachusetts) až 5 let,
- Holandsko až 3 roky,
- Belgie až 2 roky,
- Rakousko až 1 rok,
- Irsko až 1 rok,
- Japonsko až 1 rok,
- Norsko 6 měsíců,
- Dánsko 6 měsíců.

Právní vymezení stalkingu v zemích, kde je stalking zanesen v trestních kodexech již za mírnějšího jednání pachatele, tedy nevyžaduje se vynucení přímého kontaktu s obětí, ale postačuje všudypřítomná, bezprostřední nebo zprostředkovaná přítomnost stalkera. Je však prokázáno studiemi, že toto může být pouze počátkem, a zvláště u případů týkajících se bývalých partnerů může pronásledování končit i smrtí oběti.²⁰

Český zákonodárce se při tvorbě právní úpravy Nebezpečného pronásledování inspiroval rakouskou úpravou, kde méně závažné, avšak nejtypičtější projevy stalkingu, které není možno podřadit pod samostatnou skutkovou podstatu nějakého jednotlivého trestného činu, ve svém souhrnu postihuje mírnější trestní sazbou.²¹

Oproti nebezpečnému pronásledování podle ustan. § 354 odst. 1, za jehož spáchání hrozí trest odnětí svobody až na jeden rok nebo zákaz činnosti, je zohledněna zvláště zranitelná oběť a závažnější forma jednání pachatele v případě nebezpečného pronásledování podle ustan. § 354 odst. 2

písm. a) vůči dítěti nebo těhotné ženě, neboť v těhotné ženě může jednání pachatele vyvolat vážnou obavu o její těhotenství nebo zdravý vývoj plodu a poškodit tak její psychický stav,

písm. b) se zbraní nebo

písm. c) nejméně se dvěma osobami.

Za jednání podle odst. 2 hrozí pachateli trestní sazba odnětí svobody na šest měsíců až tři roky.

²⁰ Schumacher, S. Stalking, Geliebt, verfolgt, gehetzt. Göttingen, 2004, s. 136.

²¹ Mgr. et Bc Radek Visinger, Trestně právní revue, č. 11/2009, str. 334.

Z výše uvedených sankcí je nejčastěji uplatňován v běžných případech podmíněný odklad trest odnětí svobody (podmíněné odsouzení podle ustan. §81 tr.z., případně trest domácího vězení (§60 tr.z.). Kromě toho může tak soud uložit různá přiměřená opatření nebo povinnosti, jejichž cílem je zajištění dostatečné ochrany oběti před osobou stalkerů a odradit pachatele v případném opakování svého jednání.

4 FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ Z TRESTNĚ PRÁVNÍHO HLEDISKA

Čírtková (2008, s. 9) uvádí: "*domácí násilí není synonymem pro partnerovo (mužovo) týrání ženy, ale je definováno jako opakované, dlouhodobé, a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu*".

Od konce 70. let 20. století, kdy problém domácího násilí vznikal, se vnímání tohoto jevu posunulo od násilí v intimních vztazích, tedy ze strany mužů (partnerů) vůči ženám, do současné podoby vnímání, v níž může být násilí páčáno nejen na mužích, ale také v neintimní sféře na dětech a rovněž seniorech.

Násilí mezi partnery, které je nejčastější, nejvíce diskutované a také nejčastěji řešeno v praxi policií a soudy má několik forem :

- fyzické násilí (často viditelné na těle oběti, a proto snadno zadokumentovatelné,
- psychické násilí (emocionální a tedy neviditelné) a vyskytuje se vzácněji,
- sexuální násilí (často vrcholící znásilňováním),
- sociální násilí (ohrožené osobě je bráněno v kontaktu s okolím, včetně rodiny a známých),
- ekonomické násilí (ohrožená osoba bývá bez finančních prostředků, neboť je o ně připravována násilnou osobou).

Dostupnými výzkumy (viz například agentury STEM pro BKB a Philips Morris v ČR z roku 2001 a replika z roku 2006; Van Dijk, 1998; Tjaden a Thoennes, 2000; Straus a Gelles 1990) bylo zjištěno, že v partnerském násilí jsou muži vystavováni násilí nižší intenzity a ženy naopak intenzity závažnější. Fyzické násilí se může projevat tzv. partnerským terorismem, kterého se dopouštějí výhradně muži, kteří kombinují různé formy násilí.

Psychické týrání bývá zastoupeno ve 100 % domácího násilí a naopak pouhý výskyt psychického týrání bývá spíše ojedinělý a podle zahraničních studií, (např. Hoffmann - Wondrak, 2006) se těžké psychické týrání vyskytuje u mužů a žen asi ve

4-6 %. Blíže se budu tomuto tématu věnovat v následujících kapitolách.

Intimní násilí se často prolíná s výše uvedeným partnerským terorismem, o němž hovoří autorky z USA, Johnson a Leone (2005). Uvedené autorky také uvádějí, že formy násilí slouží násilné osobě pro udržení moci a naprosté kontroly nad obětí. Ohrožená osoba nemá šanci jednání násilného partnera ovlivnit jakýmkoli jednáním a dokonce i odchod, rozvod nebo odloučení od partnera může být pro ohroženou osobu nebezpečné.²²

Také podle Čírtkové (2009) jsou pro domácí násilí důležité následující znaky :

- a) výskyt násilných incidentů mezi osobami ve společném obydlí,
- b) trvalé a neměnné rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu (nikoli vzájemné konflikty tzv. italského manželství),
- c) opakování incidentů,
- d) eskalace frekvence a intenzity násilí. V současné době není již podmínkou pro charakteristiku domácího násilí. Podle opakovaných výzkumů agentury STEM, dotazníkového šetření Bílého kruhu bezpečí a analýza volání na linku DONA naznačují, že ke zlomu v domácím násilí dochází již při druhém fyzickém útoku. Autoři Šedivá, Ševčík, Štěrbová, Vedra a Vitoušová (2007, s.34)²³

²² ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 9-20.

²³ ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., P. a kol. *Domácí násilí*, Portál, s.r.o., Praha 2011, 185 s., s. 38-39.

5 STALKING Z POHLEDU PSYCHOLOGIE²⁴

Forenzní psychologie považuje stalking za specifickou formu násilí, při kterém se stalker obsesivně upíná na svoji oběť, což je pro stalking charakteristickým znakem. Pachatel pronásledování realizuje všemi možnými způsoby, které jsou pro oběť nevyžádané a nechtěné, a jedná se o systematický tlak na oběť.

5.1 Pohled do historie

Již v 18. století se psychiatr Pinel a jeho žák Esquirol zabývali zkoumáním patologické vazby na jinou osobu, která se projevuje umanutým obdivem či erotickou náklonností, která byla pojmenována jako tzv. erotomanie. Původně pod pojmem „erotická poblázněnost“ (výraz Kretschmera z r. 1918) zkoumali i další psychiatři, které inspiroval případ 53-leté Francouzky, která se vytrvale pohybovala v blízkosti Buckinghamského paláce v přesvědčení, že je milována anglickým králem Jiřím IV. Jakékoli drobné podněty, včetně pohybu závěsu v okně, vnímala jako královy projevy lásky. Francouzský psychiatr De Clérambault vyslovil domněnku, že nezpracovaná láska, sexualita nebo erotika nemusí být primárním motivem, ale hlavním podnětem může pocit vlastní mimořádnosti, pýchy a narušení kontaktu s realitou.

V 1. pol. 20. století přináší psychologie a psychiatrie řadu pokusů o vysvětlení „milostného pronásledování“, na které bylo pohlíženo jako na psychopatologický jev.

De Clérambault uvádí třífázový model:

- stadium pýchy, kdy erotoman vykazuje chování se znaky dvoření a namlouvání, a očekává adekvátní odezvu,
- stadium zklamání, kdy erotoman se zklamáním cítí zhrzen a svoji oběť obviňuje a vyčítá,
- stadium hněvu, v němž se chová erotoman majetnický, se snahou o prosazení agrese. V tomto stadiu se objevuje i agrese a vyhrožování pomstou.²⁵

V 2. pol. 20. století je pojem erotomanie nahrazen pojmem stalking a původně psychiatrický problém se pod objevováním nových forem pronásledování, jako např.

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 53-101.

²⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004, 431 s., s. 226-227.

telefonní teror, cyberstalking a také ex-partner stalking, mění na problém spojený s vědními obory spojenými s kriminalitou. Pronásledovatelé nemusí totiž vždy trpět psychickou poruchou ve smyslu klinické diagnózy. Známým se stal případ atentátu na prezidenta Ronalda Reagana ze dne 30.3.1981. Atentátník J.W. Hinckley chtěl dle svých slov svým činem imponovat herečce Jodie Foster ve snaze konečně získat její přízeň po marných předchozích typických projevech umanutého fanouška (Vacek, 2001).

Postupem času nabírá stalking na rozmanitosti a vyskytuje se v řadě rozdílných vztahů ať :

- **zaměstnaneckých** mezi nadřízeným a podřízeným (nenávisť podřízeného za propuštění ze zaměstnání),
- **privátních** mezi bývalými partnery,
- **profesionálních** mezi pacientem a lékařem (pronásledování a zášť nespokojeného pacienta), nevyjímaje soudce a policisty,
- **obchodních** v případě např. advokátů nebo jiných služeb nebo
- **sousedských**.

Již tedy nejde pouze o erotickou přitažlivost a obdiv mající za následek vtíravé chování, ale také o reakci na odmítnutí a jednání směřující k nenávisti a pomstě. Pronásledování není ventilováním emocí, ale promyšlený, úmyslný záměr vyúsťující v soustavný, opakující se agresivní program, z expertního hlediska trvající minimálně 4 týdny a v četnosti nejméně 10-ti pokusů o nevyžádaný kontakt.

5.2 Motivy, vzorce chování a mýty o pronásledování

Jako skutečné motivy pronásledování byly shledány (Jurtela, 2007) ve :

- **vyhledávání blízkosti (kontaktu) s obětí (asi 28%),**
- **získání absolutní kontroly nad životem oběti (asi 36%),**
- **rozhodnutí zničit blaho, tedy psychické a fyzické zdraví oběti.**

Falešné mýty o pronásledování

- 1) Pronásledování je nemoc.** Podle tohoto mýtu je pronásledovatel postizen psychickou poruchou a není schopen vést normální život. Na první pohled je pro běžného člověka nápadný svým životním stylem. Tento mýtus je velmi zavádějící a naprosto neodpovídá realitě, neboť i velmi nebezpeční stalkeri mohou působit na své okolí velmi přátelsky a velmi inteligentně a dokáží využívat psychické napětí a vyčerpanost oběti v její neprospěch a po dlouhou dobu dokáží strhávat důvěru na svoji stranu.

- 2) Pronásledování je motivováno (erotickou) touhou po kontaktu.** V minulosti to tak skutečně bylo považováno. Tento model splňovali především ex-partneři a odmítnutí ctitelé. V současné době se pohlíží na pronásledování komplexně a jsou brány v úvahu i motivy msty, zášti a nenávisti a hodnotí se stupeň ohrožení oběti a zajištění její ochrany.

- 3) Nebezpečný pachatel je jen cizí, neznámá osoba.** Velmi zavádějící názor především laické veřejnosti. Neplatí, že největší nebezpečí hrozí především od anonymního pachatele. Obecně platí, že ženy jsou obtěžovány spíše muži, kteří neskrývají svoji identitu, na rozdíl od mužů obtěžovaných anonymní osobou (Klein, 2009).

- 4) Konfrontace pachatele s obětí je dobrou strategií řešení.** Toto by mohl být způsob snahy řešit pronásledování mediační strategií „narovnáním“, který by však v oběti každým kontaktem prohluboval trauma ze setkání se stalkerem a naopak v pronásledovateli živil naději v kontakt s obětí, která se mu jinak snaží vyhnout.

- 5) Zákazy přiblížit se a vyhledávat kontakt s obětí jsou vždy účinné.** I v případě vydání zákazu kontaktu pachatele s obětí je nutno brát v úvahu situaci, kdy pronásledovatel toto nebude respektovat a bude se snažit zákaz obejít, případně k tomu použije další osobu. Oběť proto musí být náležitě poučena a musí být zhodnocena celková situace k zajištění její bezpečnosti, včetně použití krátkodobé ochrany a nebo použití technických signalizačních prostředků.

5.3 Typické způsoby chování pronásledovatele

- ✓ **Pokusy o kontakt pomocí telekomunikačních prostředků** - současný životní styl. Ne již tolik pevné telefonní linky, ale především mobilní sítě a sociální sítě poskytují pronásledovateli rozmanité možnosti k pronásledování a obtěžování oběti, aniž by musel vyvinout velké úsilí a náklady. Zároveň velmi komplikují možnosti oběti se účinně bránit proti těmto kontaktům, aniž by to výrazně nezasáhlo do obvyklého způsobu života, např. v oblasti sociálních kontaktů, kdy jednou z cest jsou změny telefonních čísel a internetových adres.
- ✓ **Vyhledávání fyzické blízkosti a slídění** - sledování při pohybu v době volnočasových aktivit, hlídání bydliště oběti, sledování na cestách do práce a postávání před zaměstnáním, jízda s osobním vozidlem v těsné blízkosti vozidla oběti. Toto jsou jedny z typických aktivit pronásledovatele.
- ✓ **Osočování, devalvace, nátlak a psychické deptání** - rozesílání erotických snímků přes sociální sítě a internet, které bývají doplněny nabídkou erotických služeb, pomluvy a soukromé informace z minulosti anebo citlivé informace o zdravotním stavu, včetně uveřejňování telefonního čísla oběti. Sem také patří poškozování majetku nebo krádeže věcí, spodní prádlo nevyjímaje. Samostatná kapitola je také usmrcení domácích zvířat.
- ✓ **Pokusy o kontakt přes třetí osoby** - které nemusí mít ponětí o tom, že jsou zneužity pronásledovatelem. Naopak mohou být pachatelem přesvědčeny, že právě on čelí obtěžování ze strany oběti. Okolí oběti také v dobré víře může poskytovat pachateli informace o výskytu a chování oběti.
- ✓ **Fyzické násilí** - již patří do stádia, kdy dojde k fyzickému kontaktu, a to jak fyzickým násilím, tak i sexuálním, které může vygradovat až ke znásilnění nebo vydírání a nucení k erotickým praktikám. V takových případech však již nebezpečné pronásledování přerůstá v kategorii závažných trestných činů a zločinů.
- ✓ **Cyberstalking**- jako stalking v kybernetickém prostoru, tedy prostřednictvím internetu. Jde o zasílání obtěžujících e-mailů, negativní zprávy o oběti v různých chat-roomech, blozích a v jiném virtuálním šíření pomluv a informací poškozujících pověst oběti, zlovolné prezentace oběti a také internetové sabotáže prolomením hesla, zavirování počítače nebo likvidace, či zcizování dat.

Pachateli tohoto jednání bývají převážně muži a ohroženy jsou převážně ženy. U cyberstalkingu je větší předpoklad, že obě strany se znají z dřívějšího vztahu.

Podle četných studií, které se věnovaly podrobnějšímu rozboru stalkingu z hlediska typu vztahu mezi obětí a stalkerem, ať již trvajícím a nebo minulým, bylo zjištěno pronásledování nejčastěji u :

- osobních vztahů (mileneckých, partnerských a také sousedských),
- pracovních vztahů (zaměstnaneckých a profesních),
- mediálně zprostředkované vztahy (pronásledování celebrit)

Podle výzkumů, např. Mullena (Boon a Sheidan, 2002) lze shledat následující motivační vzorce pronásledovatelů:

- ❖ reakce na odmítnutí,
- ❖ hledání intimity a blízkosti za každou cenu,
- ❖ projevy hostility (dlouhodobý emoční stav, který se projevuje agresivním či nepřátelským jednáním) a nenávisti,
- ❖ neschopnost řešit vzniklou situaci jinak,
- ❖ predátorská, útočná agresivita.

Provedené výzkumy prokazují, že sexuálně motivovaný stalking je poměrně vzácný a spíše se jedná v těchto případech o začátek později následujícího násilí vůči oběti. Pronásledovatele uspokojuje nadvláda nad obětí. U pachatelů s potřebou intimity a blízkosti za každou cenu bývají často duševně narušení s širokou škálou duševních poruch. Ti, kteří mají obsesivní (vtíravé myšlenky nebo nutkání k jednání) přání navázat vztah s vyhlédnutou obětí, bývají přesvědčeni o úspěchu pronásledování. U těchto jedinců, trpícími někdy i poruchami psychotického rázu, je účinnější spolupráce s psychiatry na rozdíl od právních opatření. Naopak u stalkerů reagujících na odmítnutí bývají právní kroky účinnější.

5.4 Pachatelé stalkingu

Psychologické projekty se snaží objasnit osobnostní pozadí pachatele a jeho typické povahové vlastnosti. Skupiny pachatelů jsou podrobovány různým

psychologickým testům, které mají nalézt společné charakteristiky a objasnit, co stojí za vznikem nebezpečného pronásledování právě z pohledu osobnostního pozadí.

Na rozdíl od domácí scény, kde se výzkumy téměř neobjevují, se v zahraničí od počátku 90. let objevují četné empirické studie popisující a vysvětlující různé aspekty nebezpečného pronásledování, např. Boon a Sheridan, 2002 nebo Hoffmann a Voss, 2006.

Z mnoha závěrů, které jsou z části rozporuplné, jsou zajímavé dva výstupy:

1. Tento závěr zastává názor, že více než situační faktory ovlivňuje pronásledování osobnost pachatele a chování oběti má na pronásledování malý vliv. Problém tedy spočívá v osobnosti pachatele. Anglická literatura uvádí pojem „charakterologické“ příčiny. Pachatel v takovém případě neumí řešit situaci související s rozpadem vztahu. Bývá citově rozporuplný a citově závislý, je nejistý a projevuje se u něj agresivita. Tato charakteristika se vytváří v raném dětství vazbou mezi dítětem a matkou, a proto je velmi obtížné ji ovlivnit.
2. Zabývá se odlišností pohlaví stalkerů, tedy mužů a žen, kdy muži řeší pronásledováním neschopnost řešit vztahovou situaci jinými způsoby, a tak se uchylují k obtěžování a pronásledování, oproti tomu ženy jednájí promyšleně a kontrolovaně. V minulém století konstatovaly výzkumy rozdílnost mezi muži a ženami i v oblasti erotomanie, která se projevovala u mužů bez rozdílu na věku, ženy postihovala ve věku od 40 let výše.

Výzkumy však probíhaly u skupiny pachatelů závažnějších forem nebezpečného pronásledování, a proto není podrobnější přehled o pachatelích obtěžování, tedy měkčí formy stalkingu, a nepřinesly jednoznačný model, který by na základě chování stalkerů stanovil pravděpodobnost míry rizika ohrožení zdraví nebo života.

Z výsledků všech výzkumů vyvstala priorita prevence, předcházení násilí, než-li jeho předvídání a odhadování jednání stalkerů.

V roce 1993 na základě těchto hledisek Holmes rozlišil šest základních skupin (Boon a Sheridan, 2002).

- ❖ pronásledovatel celebrit,
- ❖ pronásledovatel ex-partnera,

- ❖ pronásledovatel politiků,
- ❖ pronásledovatel z vášně (výrazná sexuální motivace),
- ❖ pronásledovatel ze ziskové motivace (získání peněz),
- ❖ pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce.

Oproti tomu praktické studie se snažily stanovit způsob předvídání, či odhadu pravděpodobnosti, že pronásledování vyústí v napadení oběti a ublížení na zdraví, či ohrožení života. Porovnáním skupiny pachatelů, kteří se dopustili těžkého ublížení na zdraví, se skupinou, která se nedopustila násilí, byl zjištěn rozdílný profil osobnosti, přičemž hrubého násilí se dopouštěli pachatelé bez kriminální minulosti nebo psychické poruchy, dobře sociálně situovaní, navíc nebyl zjištěn ani vliv alkoholu nebo drog. Pro tuto skupinu bylo společné pouze to, že se pohybovali kolem bydliště oběti, doba stalkingu byla relativně krátká a všichni tito pachatelé byli bez trestní minulosti. Analýzu provedli James a Fahrnham (2003).

Skupinu bez výrazně násilného chování na rozdíl od předchozí skupiny tvořily osoby s horším sociálním začleněním, často s psychickými poruchami. Přesto se neuchýlily k ublížení na zdraví.

Vyhodnocením statistických údajů tedy není možné přesně stanovit míru rizika ohrožení zdraví nebo života podle konkrétního vzorce chování jednotlivých stalkerů a aplikování na jiné případy. Riziko eskalace násilí tak nesmí být podceňováno v žádném případě a je důležité mu předejít.

5.4.1 Typy pronásledovatelů dle typologie Boona a Sheridana (2002)

Pronásledování ex-partnerem.

Pronásledovatel ex-partner je vázán minulostí. Jedná se o nejčastější druh s 50 procenty z celkového počtu pronásledování. Také je zde značné riziko násilného chování, neboť mezi stalkerem a obětí byl intimní vztah. Násilí však není pravidlem, byť motivem bývá vždy zklamání, hořkost a zášť ze zkrachovalého vztahu. Navíc často pramení pronásledování z předcházejícího domácího násilí.

Pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem.

Jedná se o měkčí formu pronásledování bez zvýšeného rizika fyzického násilí. Stalker však usiluje o kontakt s idolem, který není v pozici oběti. Často se jedná o nové kolegyně na pracovišti, motivem bývá zamilovanost a projevy náklonnosti, bez úmyslu ubližovat. Takový stalkerů je orientován na budoucnost a sní o romantických chvílích se svým idolem. V odborné literatuře je nazýván nekompetentním nápadníkem a jsou rozlišovány dvě věkové kategorie. Umanutý pronásledovatel ve velmi mladém věku a poblázněný ctitel středního věku. Ačkoli tento druh stalkingu nehrozí fyzickým násilím, oběť může mít stejné obavy jako oběť nebezpečných forem pronásledování, neboť není schopna konkrétní druh stalkingu odlišit, jelikož vykazuje některé shodné projevy, včetně např. výskytu před bydliště oběti. Mezi stalkerem a obětí neproběhl předchozí intimní vztah a stalker zná svůj objekt zájmu pouze povrchně ze zaměstnání nebo volnočasových aktivit.

Řešení spočívá jednak v přerušení kontaktu stalkerů s idolem a práce s kognitivní složkou pronásledovatele, neboť tento si často neuvědomuje, jakým způsobem působí jeho chování na psychiku oběti. Někdy také u poblázněného ctitele středního věku může být příčinou pronásledování neuspokojivý vlastní partnerský vztah.

Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami.

Méně nebezpečný typ pronásledovatele může trpět poruchou osobnosti, psychopatií a žije v představě ideálního vztahu s vyhlédnutou obětí. Navíc se domnívá, že i oběť si přeje totéž. Mezi oběti patří především ženy z profesního prostředí. Stalker svoji oběť zahluje pokusy o kontakt. Využívá k tomu komunikačních médií a také návštěv na pracovišti. Takový pachatel netrpí psychotickými poruchami a je tedy přičetný. V takovém případě je jediným řešením přerušení jakéhokoli kontaktu za podmínky, že oběť jednoznačně dá najevo, že si nepřeje kontakt s pronásledovatelem. Další kroky jsou pak právní.

Fixovaný pronásledovatel se zvýšenou nebezpečností je charakteristický závažnějším psychickým narušením, jako např. epizodickou schizofrenií. Ve svém jednání bývá nevypočitatelný a jeho anamnéza se může vyznačovat agresivními projevy. Objevuje se nepravidelně a na různých místech. Objekty jeho zájmu bývají muži i ženy na významnější pozici a s vysokým společenským statutem. Mezi opatření

při řešení problému by mělo patřit znalecké zkoumání pachatele, který z minulosti již mohl pobývat v psychiatrickém zařízení anebo má záznam v policejních databázích.

Při řešení problému je rovněž nezbytná eliminace jakýchkoli kontaktů s obětí.

Sadistický pronásledovatel.

Okolím bývá vnímán jako psychopatická osobnost, která je pro okolí značně nebezpečná. Má sklony k absolutní kontrole oběti a zastrašování. Vyznačuje se citovou chladností. Jednání takového stalkera je rozporuplné se střídáním projevu laskavosti a násilí. Jedná se o asi 12% pachatelů z řady pronásledovatelů. Typické je pro pachatele prohlášení „Zemřeme spolu“. Je nutná důsledná ochrana oběti, včetně utajovaného pobytu. Na své okolí může působit příznivě, vyniká v obratné komunikaci. Mezi jeho charakterové rysy však patří egocentrismus, záludnost a arogance. Jeho plochá emocionalita postrádá pocit viny a výčitky svědomí. Tito pachatelé mají na svědomí nejzávažnější a nejtragičtější případy. Oběť si vybírají nepochopitelně, nelogicky a bez ohledu na pohlaví, většinou mezi úspěšnými a pozitivními osobami, ke kterým se chovají z počátku přátelsky. Pachatelé bývají převážně muži. Aktivity na rozdíl od umanutého obdivovatele jsou zaměřeny negativně, s cílem oběť připravit o energii, demonstrovat svoji moc nad obětí. Dává o sobě vědět a také rozšiřuje o oběti nepravdivé informace. Do děje zatahuje i okolí oběti. Chování je hrou „na kočku a myš“.

Tato forma pronásledování je obtížně řešitelná, neboť pachatel se dokáže chovat chytře, aby se vyhnul trestnímu stíhání. Často je nezbytný utajený pobyt oběti.

6 PŘÍČINY STALKINGU

Určit příčiny stalkingu znamená objasnit, proč se některé osoby v určitých životních situacích a při jejich řešení uchylují ke stalkingu, a jiné osoby nikoli. Je sice zřejmé, že roli hrají osobní dispozice, ale není objasněno, jak a proč tyto dispozice vznikají.

6.1 Teorie příčin stalkingu podle Vosse (2004) :

6.1.1 Teorie vazby (připoutání, „attachment“)

Základní teorie vychází ze vztahu dítěte k matce, který by měl být stabilní a emocionálně uspokojivý. Tento zdravý vztah určuje a vývojově nasměrovává potomka ke zdravému zacházení se sociálními a intimními vztahy. Zkušenosti z raného vztahu s matkou se podle autora teorie vazby, či připoutání Johna Bowlbyho (1980) přenášejí i do pozdějších vztahů. I podle dalších expertů jsou nežádoucí projevy pronásledovatelů důsledkem právě narušené vazby z raného dětství. Právě narušená vazba (rozpolcená, úzkostná) je predispozicí pro stalkerství. K propuknutí pronásledování pak může dojít tehdy, když se pachatel dostane do situace, která v něm vyvolá pocity zklamání a zranění z dětství.

6.1.2 Psychoanalytická teorie

Také tato teorie, stejně jako předchozí chápe vliv zážitků z dětství na pozdější vznik stalkingu. Základem je však pro tuto teorii objektový vztah, kde je objektem druhá osoba, matka, a kde zdravý vztah k matce pomáhá rozvinout plnohodnotný subjekt, tedy dítě. V raném dětství se vzájemným působením matky a dítěte vytváří stabilní osobnost „já“ s pozitivními zkušenostmi o sobě samém. Dítě se vnímá jako důležitou a plnohodnotnou osobnost a matku jako spolehlivou, přátelskou a důvěryhodnou osobu a i v období oddělení od matky jde dál správnou, normální, zdravou cestou. Došlo-li k narušení objektového vztahu porušením rovnováhy mezi budováním autonomie a porušením pocitu blízkosti, může dojít ke vzniku nefunkčních

způsobů jednání a tedy k nezdravému přilnutí a následně k agresivnímu odmítnutí referenční osoby. Tomu se říká dle této teorie rozštěpení objektu na „dobro a zlo“, tedy takto může matka představovat dobrou i zlou osobu. Toto negativně ovlivňuje zrání autonomního „já“. Přenesení tohoto narušeného vývoje do budoucích vztahů může iniciovat vznik domácího násilí i nebezpečného pronásledování, v nichž dochází ke střídání agresivity s týráním partnerky a opačného jednání s projevy závislosti a upnutí k partnerce. Jedinec s takto narušeným „já“ pak nezvládá v dospělosti běžné situace ukončení vztahu a rozchodu.

6.1.3 Psychodynamická teorie

Teorie upřednostňuje psychopatologii pachatele na úkor vlivu zkušeností z dětství. Příčinu spatřuje v aktuálním patologickém jednání pachatele. Jedná se o poruchy osobnosti pronásledovatele, bez ohledu na jejich vznik. Stěžejními poruchami jsou narcistická a hraniční porucha osobnosti. Motiv pronásledovatelů není sexuální, ale zášť a zloba vůči oběti. Cílem je ovládnutí a destrukce oběti. Spouštěčem pronásledování je odmítání kontaktu ze strany oběti.

Početní kritici této teorie poukazují na nemožnost zobecnění této teorie na všechny druhy stalkingu, a to přinejmenším na případy, kde jednání pachatele nedosahuje závažnosti a příznaků klinických diagnóz.

Je nepochybné, že stalkeri reagují na rozpad vztahu a s tím souvisejícími projevy, které výrazně překračují běžné normy chování. Projevy chování odrážejí jejich stav osobnosti. Nicméně jednotná teorie o příčinách stalkingu dosud nevznikla.

7 OBĚTI STALKINGU

V zásadě platí, že obětí stalkingu se může stát kdokoli, bez ohledu na věk, pohlaví, sociální pozici nebo sexuální orientaci. Častěji bývají obětmi ženy, bývalé partnerky stalkerů nebo žijící samy anebo krátce po rozchodu s partnerem.²⁶

7.1 Výsledky prováděných studií

Studie věnované obětem se objevily v 90. letech minulého století.

Např. Boon a Sheridan, 2002 v analýze 100 pacientek psychiatrických praxí, obětí mírnější formy stalkingu v době trvání nejméně jeden měsíc došli k závěru, jakým způsobem zasáhl stalking do jejich života.

Polovina obětí změnila zaměstnání, práci nebo zkrátila pracovní dobu, další utajovaly adresy a tajily nebo měnily telefonní čísla. Stáhly se do sociální izolace. Projevovaly se u nich psychosomatické obtíže v podobě nechutenství, nespavost, žaludeční problémy, bolesti hlavy. Běžné byly také stavy deprese a úzkosti, vrcholící u čtvrtiny pacientek myšlenkami nebo dokonce pokusy o sebevraždu.

Oběti stalkingu, jak bylo prokázáno studiemi, v porovnání s ostatní populací trpí mnohem více nejen zmíněnými depresemi a pocity strachu, ale i symptomy somatických onemocnění, neboť stalking přináší chronický stres.²⁷

V roce 2005 byl proveden dotazníkový výzkum universitou v britském Leicesteru ve spolupráci s organizací na ochranu obětí stalkingu „Network for Surviving Stalking“ (Sheridan a Hoffmann, 2005). Na dotazník o 29 stranách odpovídali respondenti nejen z Velké Británie a USA, ale i jiných zemí. Kromě jiného bylo zjištěno, že polovina případů byl ex-partner stalking, 86% obětí bylo žen a stalkery většinou muži. Průměrný věk obětí na počátku pronásledování byl 33 let a u pachatelů 38 let. Pouze 10% případů bylo mezi cizími osobami, které se vůbec předtím neznaly.

²⁶ Srov. shodně Dressing, H., Maul-Backer, H., Gass, P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. Trestněprávní revue, 2007, č.10, s. 279, 280 (překlad J. Hájek).

²⁷ Kamphuis, Emmelkamp Traumatic mistress among support-seeking female victims of stalking. American Journal of Psychiatry, 2001, 158, s. 795-798. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. Trestněprávní revue, 2007, č.10, s. 280 (překlad J. Hájek).

7.2 Poznatky zjištěné výzkumem

a) v počátečním prožívání stalkingu

- většina obětí byla zaskočena, neboť netušila, že by se jim mohl přihodit,
- myslely si, že stalking je vyprovokován jednáním oběti, nikoli sám od sebe,
- domnívaly se, že stalking je důsledkem duševní poruchy a stalker bývá svoji povahou pro okolí nápadný,
- profesionálové z psychiatrických zařízení se domnívali, že oběti, než se jimi stali, dokáží stalking včas poznat a zabránit jeho eskalaci,

b) materiální důsledky stalkingu

- v 47% případů byla materiální újma způsobena ztrátou zaměstnání, investicemi do bezpečnostních zařízení, poškozením věcí stalkerem a také náklady na změnu bydliště a nebo financováním advokátů,

c) sekundární oběti stalkingu

- nejbližší okolí oběti (rodinní příslušníci, rodiče, životní partneři),
- sousedé nebo kolegové ze zaměstnání
- cizí osoby, které po profesionální stránce vstoupily do případu (policisté, advokáti)

d) riziko fyzického napadení

- při posuzování rizika fyzického napadení nebylo rozhodující ukončení intimního vztahu ani výskyt poškození majetku nebo ublížení domácím mazlíčkům. Větší roli tedy zřejmě hraje osobnost pronásledovatele.²⁸

7.3 Přístupy k řešení stalkingu

Neexistuje universální model postupu účinný pro všechny případy stalkingu, neboť stalking je velmi různorodý. Na účinném zastavení stalkingu se musí spolupodílet oběť svými opatřeními a také policie a justice.

Společné pro všechny případy stalkingu je jejich individuální analýza a zajištění bezpečnosti oběti. K zastavení pronásledování je také nutné vyhodnotit osobu pachatele a zvolit postup, na který bude reagovat ukončením pronásledování.

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 87-88.

- 1. Důsledné ignorování pokusů o kontakt,** spočívající v jednoznačné nekompromisní reakci, sdělení stalkerovi, že si nepřije žádný druh kontaktu a setrvání v tomto postoji. Oběť nesmí žádným způsobem reagovat na opakované pokusy stalkerů o kontakt, na telefonáty, zprávy. Jakmile se nechá oběť vyprovokovat k odpovědi nebo zvednutí telefonu anebo přistoupí na variantu „poslední schůzky“, vzbudí v pronásledovateli naději a ujištění, že jeho snaha přinese úspěch.
- 2. Vyhnout se setkání, jít stalkerovi z cesty,** znamená v důsledku změnu a omezení v běžném způsobu života, omezení volnočasových aktivit a jiných zvyků. Změnou vlastního chování může dosáhnout vyhnutí se pronásledovateli, a tedy i pronásledování, ačkoli se to může zdát oběti nespravedlivé, neboť na pronásledování nenese žádnou vinu.
- 3. Stalking dokumentovat** tak, aby bylo možno posléze prokázat pronásledovateli intenzitu a nebezpečnost jeho jednání. Je žádoucí uchovávat všechny zprávy, dopisy, zadokumentovat výskyt stalkerů u bydliště nebo zaměstnání. To vše může pomoci ve stanovení rizik a odhadu dalšího možného vývoje stalkingu, ale také jako důkazní prostředky v trestně právním řešení.
- 4. Stalking zveřejnit, informovat o něm okolí.** Oběť by měla co nejdříve informovat své blízké okolí, a případně i spolupracovníky. Měla by si být vědoma, že pokud poskytne svému okolí informace jako první, dostává se do výhody před osobou stalkerů pro případ, že bude šířit o oběti lživé informace. Taková ofenzivní strategie může podpořit pocit vlastní síly.
- 5. Hledání pomoci a podpory.** Toto je tzv. aktivní strategie, kdy se oběť může svěřit blízké, důvěryhodné osobě a ta by měla eliminovat pocit bezmoci a přimět oběť k vyhledání odborné pomoci, nejlépe policie. Pokud oběť najde odhodlání k této strategii, dojde k poznání, že na svůj problém není sama a začnou k ní proudit informace, jak proti pronásledování postupovat. To může také ochránit oběť před eskalací násilí.

7.4 Doporučené způsoby obrany

Případy, kdy má oběť pocit obtěžování a již se může jednat o prvotní projevy pronásledování:²⁹

- dát stalkerovi jednoznačně najevo, že nemá zájem o jeho projevy přízně nebo náklonnosti
- nereagovat na jakékoli pokusy stalkera o kontakt, neodpovídat na telefonáty, emaily, dopisy, SMS. Jakýkoli kontakt pouze posiluje snahu stalkera
- oběť pronásledování by se měla neprodleně obrátit na policii, případně požádat o psychologickou nebo psychiatrickou pomoc
- dokumentovat veškeré kontakty ze strany stalkera - dopisy, e-maily, SMS zprávy, případně záznamy telefonátů
- dočasně je doporučena změna způsobu života, např. změna tras pohybu a míst nákupů, časů zájmových aktivit, včetně zabezpečení bydliště
- mimo bydliště se pohybovat pokud možno s další osobou
- mít připraven způsob přivolání pomoci, nejlépe policie v případě ohrožení a vybavit se prostředky osobní ochrany (pepřový sprej, akustický alarm)
- pečlivý výběr partnera
- oběť by měla komunikovat jednoznačně tak, aby nedávala další osobě planou naději nebo nedávala prostor pro dvojsmyslný výklad
- adresu a kontakty na sebe dávejte pouze omezenému počtu lidí, kterým důvěřujete
- doporučuje se změna telefonního čísla, nepřijímání telefonátů z neznámých čísel a změna internetové adresy
- nevolat na telefonní čísla, zdarma začínající 800
- objednávat zboží pokud možno na jiné adresy
- vhodné je zřízení P.O.Boxu

²⁹ Stalking - pronásledování. Psychoporadna [online]. [cit. 2018-02-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html>>.

8 DOMÁCÍ NÁSILÍ Z POHLEDU PSYCHOLOGIE

Vágnerová (2007, s. 215) uvádí: *“osobnost lze definovat jako relativně stabilní systém, komplex vzájemně propojených somatických a psychických funkcí, který determinuje prožívání, uvažování a chování jedince, a z toho vyplývající jeho vztah s prostředím“*.

Osobnost zahrnuje určité, jednotlivé vlastnosti, mající vliv na specifické chování a prožívání a které jsou obsaženy v základních dimenzích. Z těchto vycházejí trvalejší osobnostní vlastnosti a aktuální přechodné stavy. Osobnost se vyvíjí po celý život

Dále Vágnerová (2007, s. 265) definuje také zátěžovou situaci: *“jako takovou, která u daného jedince vyvolává stav nadměrného zatížení nebo ohrožení, spojeného s úbytkem uspokojení, ohrožující jeho celkovou, tělesnou i duševní pohodu“*.

Mnoho životních situací, které mohou patřit mezi zátěžové, vyvolávají v člověku různé reakce, a tedy i různé prožívání. Součástí hodnocení jednotlivých situací jsou i city a emoce, které situace vyhodnocují a určují, které jsou zátěžové, a tedy nepříjemné a nebo dokonce ohrožující. Zátěže mohou být zpracovány :

- jako výzva k jejich zvládnutí, vyvinutí vyšší aktivity s navozením pozitivní aktivity a po jejich zvládnutí k posílení sebejistoty a sebevědomí,
- nebo jako podnět k obraně a úniku, jeví-li se zátěžová situace jako nezvladatelná. Takové jednání může mít za následek snížení sebedůvěry, sebehodnocení a takové selhání při negativní odezvě může měnit i postoj člověka a celkovou tělesnou i duševní pohodu.³⁰

8.1 JEVOVÉ FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Přibližně od roku 2003 se objevují první studie o diferenciaci a podobách domácího násilí, které přicházejí s různými pohledy. Například studie ze SRN (Schröttle a Miller, 2004) stanovili dvě kritéria:

- jak často se formy domácího násilí uvedené na straně 24 objevují a
- jaké intenzity dosahují.

Podle Kavemanna, (2006, s. 68) se vyskytují tři základní typy

- ojedinělé incidenty s malou intenzitou

³⁰ VÁGNEROVÁ, M., Základy psychologie, Praha: Karolinum, 2007, 356 s., s. 215

- incidenty se střední četností i intenzitou
- incidenty s vysokou četností i intenzitou

Nejčastěji používané rozdělení a empirickým výzkumem podložený, nabídla finská autorka Piispa (2002), která stanovila 4 varianty:

- epizoda z minulosti
- mentální mučení (psychické týrání)
- krátká historie násilí
- partnerský terorismus

Zmíněné varianty ve svém pořadí odrážejí i stupeň závažnosti a nebezpečnosti. **Epizoda z minulosti** je pouze ojedinělou uzavřenou epizodou, krátká historie násilí spočívá v občasných incidentech s dlouhými obdobími klidu, které jsou tvořeny fází nárůstu napětí, fází násilí a fází klidu, téměř „lábánek“. **Partnerský terorismus** je podobou nejtěžší, kombinovanou různými formami násilí. Jedná se o dlouhodobé násilí, které vážně poškozuje nejen oběť samotnou, ale i děti, pokud se v rodině nacházejí. Často bývá spojeno s poruchou osobnosti pachatele.

Posledním zmíněným autorem je C. Helfferich (2006), která hodnotila nejen kvantitativní hledisko, jako někteří předchozí autoři, ale také hledisko kvalitativní, které vycházelo z vyprávění jednotlivých obětí násilí. Helfferich vytvořila čtyři varianty domácího násilí.

- ✓ **Rychlý odchod, odloučení**, kdy při této variantě má oběť jasnou představu o zdravém partnerském vztahu, má sebevědomý přístup s nedůvěrou ke slibům ze strany násilné osoby na zlepšení situace. Nejčastěji se vyskytuje u krátkých manželských i nemanželských vztahů a k rychlému rozhodnutí ohrožené osoby přispívá často i vykázaní násilné osoby z obydlí. Sociálně ekonomická situace v rodině nebývá rozhodující. Oběť netrpí příznaky týrané osoby (syndrom týrané ženy).
- ✓ **Nová šance**. Tomuto vzorci předchází dlouhé období epizodního násilí s dlouhými obdobími klidu. V tomto případě oběť neusiluje o ukončení vztahu, protože věří v nápravu partnera i za použití institutu vykázaní násilné osoby. Doufá, že partner zvládne i případné závislosti nebo psychické problémy. Tato forma se objevuje většinou u žen ve věku 40 až 50 let, ekonomicky závislých na násilné osobě.

- ✓ **Pokročilé stádium procesu odloučení.** Oběť zvažuje realizaci odchodu, neboť násilí je dlouhodobé a eskaluje.
- ✓ **Ambivalentní vazba.** Násilí v tomto případě nastupuje brzy po začátku vztahu, někdy již před uzavřením sňatku nebo i v těhotenství, a oběť nemá srovnání s předchozími vztahy, tedy nevolí ukončení vztahu, ale naopak násilí upevňuje vztah k násilné osobě. Oběť neklade vinu na násilnou osobu, dokonce s násilníkem soucítí. Situaci nelepší ani vykazání násilné osoby nebo poradenská intervence.³¹

8.1.1 SYNDROM TÝRANÉ ŽENY

Tento syndrom je na úrovni syndromu týraného a zneužívaného dítěte (CAN), syndrom znásilněné ženy nebo syndrom rukojmích, tedy se jedná o stav odpovídající duševním a mentálním pochodům, které jsou traumatizovány a pozměněny prožitím určitého násilí. Vznik pojmu syndrom týrané ženy (BWS - Battered Woman Syndrom) je datován do let 1979-1984, kdy jeho autorka L. Walker publikovala knihu *Týraná žena (1979)*. V další knize *Syndrom týrané ženy (1984)* stanovila dva klíčové znaky, kterými jsou : **naučená bezmoc a cyklus (kruh) domácího násilí**. Zmíněný kruh obsahuje 3 základní fáze :

1. Narůstání napětí,
2. Exploze a
3. Usmiřování a klid.

Aby BWS nastal, měl by se uvedený kruh zopakovat celý nejméně 2x. Někdy bývá na syndrom nahlíženo autorkou také jako na PTSP (posttraumatickou stresovou poruchu).

Posttraumatická stresová porucha může mít rozličné symptomy. Oběti trpící touto poruchou mohou být emocionálně naprosto vyčerpané, vysílené a ochromené. Časté jsou pocity úzkosti, strachu a deprese. Pocity viny a strachu mohou být podobné brainwashingu, tzv. vymývání mozku, při kterém se oběť cítí izolována bez jakékoli sociální opory. Násilná osoba se tak stává jedinou osobou, která se alespoň občas chová k oběti laskavě, což bývá střídáno s násilným, ohrožujícím chováním. U obětí se může vyskytovat nervozita, přecitlivělost, vznětlivost, panika, hyperaktivita, obsese, a na

³¹ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 9-19.

druhé straně také netečnost a apatie. Oběti nejsou schopny ventilovat zvláště negativní emoce, jako například hněv a vztek. Pocit bezmoci pak vede ke ztrátě kontroly nad svým životem. V důsledku psychického a fyzického násilí může nastat psychický mechanismus, chránící oběť před prožíváním všech forem bolestí, jehož důsledkem oběť „otupí“, aby přestávala vnímat násilného jednání. Mohou se také dostavit psychogenní amnézie, jinými slovy ohraničené ztráty paměti. V případě dlouhodobého násilí a marných snah o ukončení násilí může oběť zvolit sebezničující zvládací strategii. V takto bezvýchodné situaci se může oběť uchýlovat k úniku v podobě maladaptivních únikových mechanismů, kterými mohou být drogy, alkohol i sebevražedné sklony.³²

Vznik syndromu je spojován především s intimním a partnerským terorismem. U každé oběti se syndrom může projevovat jinak s ohledem na osobnost oběti, tak i na kulturní a společenské prostředí, jehož je oběť součástí. Syndrom proto nemá přesný seznam projevů a rovněž proto není možné stanovit přesný model profilu týrané osoby. Základními projevy chování bývají přetrvávající vazby k násilné osobě, setrvání ve vztahu, zatajování příčin a důsledků násilí, včetně zranění a popírání viktimizace, tedy přerodu v oběť násilí. Dalšími příznaky jsou :

- změny v emocionálních reakcích, mající za následek útek před konflikty, projevy extrémní laskavosti při setkání s jakoukoli autoritou, pocity viny, strach a smutek.
- změny v hodnocení sebe sama i okolního světa, nedůvěra v možnost řešení, sebeobviňování, naučená bezmoc a přesvědčení, že svět je nebezpečný. Oběť hledá vinu sama v sobě a snaží se najít vlastní důvody pro nevysvětlitelné násilí a střídání agrese se slušným chováním agresorem. Oběť manipuluje s realitou a vytváří si vlastní svět. Zlehčuje nebezpečnost násilí i svá zranění. V tomto ohledu se liší falešná oběť násilí od pravé, neboť falešná líčení násilí zveličuje a nepřipouští vlastní vinu, naopak pravá oběť je v líčení střídavá a minimalizuje skutečný stav. Vystupňovaný strach ochromuje její spolupráci s krizovými centry a policií, bojí se všemocnosti násilníka
- symptomy distresu a disfunkcí psychických procesů, deprese, úzkostnost, poruchy spánku, opakující se návraty běžících představ ze zážitků násilí, neschopnost reálného hodnocení nebezpečí. Oběť si může vybavovat jen útržky násilného děje.

³² ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., P. a kol. *Domácí násilí*, Portál, s.r.o., Praha 2011, 185 s., s. 42-44.

Oběť může mít sebevražedné myšlenky nebo sklony k užívání alkoholu nebo léků.

S ohledem na výše uvedené okolnosti, by se měl pracovník, který komunikuje s obětí domácího násilí vyvarovat určitým chybám v komunikaci :

- utěšování, ...“, že vše bude dobré...“, které může vzbudit pocit nepochopení,
- litování, které může prohloubit pocit politováníhodného člověka, vyvolávající snížení sebevědomí,
- vyčítání a obviňování, zda oběť útočnicka nevyprovokovala, vyvolávající pocit viny,
- komentář typu ...“to vypadá hrozně...“, schopný vyvolat panický strach,
- milosrdné lži,
- plané sliby, že policie vše vyřeší....,
- uspěchané jednání pracovníků, hektičnost, které mohou vyvolat dojem, že na oběť nemáme čas,
- používání cizích slov, která mohou vyvolat nepochopení,
- kritika projevů oběti, že její chování není normální, která zvyšuje pocit viny a snižuje sebehodnocení oběti
- nucení oběti k aktivitě, které není schopna.³³

Závěrem je možno uvést, že všechny popsané příznaky a projevy syndromu týrané ženy se vztahují pouze k osobě agresora. V jiných životních situacích a oblastech, například v pracovním životě nebo ve vztahu k dětem nejsou patrné a pro laickou veřejnost nebo okolí může tak být nevěrohodnou v obrazu oběti domácího násilí.

V případě ukončení násilného vztahu zpravidla syndrom postupně odezní, ať již za pomoci odborné intervence nebo laického okolí. Některé výzkumy hovoří o tom, že opakování domácího násilí v dalších vztazích se znovu objevuje asi v 10 % (Loseke-Gelles-Gavanaugh,2004).

³³ Editoři: Bc. NEDVĚDOVÁ, A., Mgr. VANÍČOVÁ L., Mgr. CHOMOVÁ Z., *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Centrum sociálních služeb Praha, Copyright CSSP, 2010, 166 s., s.29,30.

8.1.2 PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ PARTNERA

Je definováno jako opakované, zpravidla eskalující, řečové nebo jiné nekontaktní projevy agrese, které vytvářejí jasně asymetrický partnerský vztah a poškozují duševní stabilitu, či přímo duševní, ale i tělesné zdraví oběti (například vyšší nemocnost v důsledku ztráty imunity). Výzkumy bylo prokázáno, že i výhradně psychické týrání může mít stejně závažné důsledky jako tělesné a sexuální násilí.

Je obsaženo ve všech případech domácího násilí a důležité je stanovení, kdy již překračuje hranici trestně právní roviny. Oběť traumatizuje i ten podstatný fakt, že musí přijmout skutečnost ubližování ze strany blízké osoby, což způsobuje její psychickou destabilizaci. Má velmi pestré projevy a způsobuje pocit méněcennosti, nízké sebevědomí, narušení duševní rovnováhy, strach, ztrátu schopnosti samostatného rozhodování v důsledku nezdravé závislosti na partnerovi.

Psychické týrání spočívá zejména v :

- zraňující a urážlivá komunikace obsahující nadávky, ponižování, zesměšňování a neustálá kritika,
- odmítání komunikace, ignorování a překrucování faktů a lhaní,
- neumožnění seberealizace, sociální izolace omezováním kontaktů s okolím, odpírání základních práv,
- svalování viny za neúspěchy násilné osoby,
- vyhrožování vraždou, odebráním dětí, sebevraždou, vydírání,
- extrémní kontrola oběti, jak fyzická i ekonomická,
- trestání oběti za její pracovní i osobní úspěchy,
- ničení a poškozování věcí a ubližování domácím mazlíčkům,
- stalking.

Domácí násilí založené výhradně na psychickém týrání se vyskytuje asi v 18% všech případů (Shipway, 2004).

Prokázání výhradně psychického týrání v praxi není snadné, neboť násilná osoba musí jednat úmyslně s cílem ohroženou osobu týrat, ponižovat a snižovat její lidskou důstojnost. V případech, kde není přítomno i fyzické a například sexuální týrání je rozhodující prožitek oběti a jeho posouzení. Je potřeba vyloučit možnost předstírání ze strany údajné oběti a případu tzv. falešné oběti v úmyslu partnera ve vztahu poškodit

nebo se pomstít. Údajná oběť se sice může cítit jako týraná, ačkoli příčinou může být například histriónská, či paranoidní porucha osobnosti.³⁴

8.1.3 ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČÍ OBĚTI

Otázka bezpečí oběti po stránce psychologie se odvíjí od jednotlivých vzorců domácího násilí (viz strana 41). Jedná se o oběti, které ze vztahu odcházejí ve vzorci rychlého odchodu a pokročilého odlučování, ale také u vzorce, kdy oběti ve vztahu zůstávají, tedy modelu Nové šance. U vzorce Ambivalentního vztahu je situace nejnáročnější. Kromě vzorce Rychlého odchodu se u ostatních vypracovávají bezpečnostní plány. Tyto plány se vypracovávají pro oběti, které sdílejí stále společnou domácnost s násilnou osobou. Takový plán obsahuje rady, jak by se měla ohrožená osoba připravit na případný útok agresorem. Kde a jaký hledat úkryt a únikovou cestu z obydlí, kam se uchýlit a jaké pohotovostní zavazadlo a s jakým obsahem by měla mít již předem sbaleno. Také obsahuje rady, jak zajistit důkazy v případě násilného útoku (např. roztrhané oblečení nebo fotografie zranění).³⁵ V případě, že se oběť obrací na policii, standardně se v současné době využívá k zajištění bezpečnosti institut vykázaní násilné osoby ze společného obydlí podle Zákona o policii ČR a dále omezení na svobodě jak podle stejného zákona, tak podle trestního řádu, jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách.

K vykázaní násilné osoby ze společného obydlí se přistupuje z úřední povinnosti a jeho lhůtu 10 dnů nemůže zkrátit ani násilná ani ohrožená osoba. Tato lhůta může být prodloužena na návrh ohrožené osoby, který tato osoba podává u soudu. Soud po tomto písemném návrhu může nařídit předběžné opatření podle ustanovení §76b občanského soudního řádu. Na rozdíl od vykázaní ze strany policie musí soud předběžné opatření vzít kdykoli zpět, pokud vezme zpět návrh ohrožená osoba.

Tato zákonná opatření však nepřinášejí adekvátní efekt u obětí vzorce 4 (ambivalentní vztah), neboť oběť jednak díky naučené bezmoci, extrémního strachu z násilné osoby, kterou považuje za všemocnou, může těmto aspektům podlehnout a

³⁴ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 20-26.

³⁵ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, GRADA Publishing, 2007, 188 s.

nespolupracovat s policií. V takovém případě je nezbytně nutná psychologická podpora a pomoc. Oběti ambivalentního vztahu se jednak těžko odhalují a zároveň samy o sobě pomoc nevyhledávají, neboť nevěří v naději na vyřešení. Je velmi obtížné s nimi navázat kontakt a získat jejich důvěru. V takových případech je zvláště důležitý multioborový přístup intervenčních center, policie a orgánů sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD). Oběť v tomto případě musí pochopit a spolupracovat s uvedenými orgány, neboť v opačném případě, kdy je odloučení partnera příliš násilné, může v oběti vyvolat solidarizační efekt. U těchto obětí s ohledem na závažnost násilí se projevuje nedůvěra ve vlastní možnosti řešit situaci a nedokážou se odloučit od násilného partnera. Oběť proto musí cítit podporu okolí a subjektů, které se snaží situaci řešit, včetně orgánů činných v trestním řízení.

Oběti vzorců Rychlého konce a Nové šance podobný přístup nepotřebují, neboť se necítí jako oběti domácího násilí. Poradenskou činnost proto často nevyhledávají.

Oběti vzorce Pokročilého odlučování chtějí budovat svojí novou budoucnost, zapomenout na minulé negativní období a především potřebují praktické rady, jak nový život samy zvládnout.³⁶

Důležitou součástí ochrany obětí před domácím násilím by mělo být i zahrnutí ochrany dětí, které jsou svědky domácího násilí, kdy dopad domácího násilí na jejich psychiku je natolik závažný, že by měly být automaticky zařazeny mezi oběti. Základem ochrany a poradenství v problematice domácího násilí jsou Intervenční centra, poskytující pomoc psychologa jak jednorázově, tak opakovaně. Tato pomoc přichází zároveň s vykazáním a poskytuje ohrožené osobě prostor k stabilizování psychického stavu. Součástí je vypracování bezpečnostního plánu i pro případ, že ohrožená osoba bude i nadále setrvávat v násilném vztahu.

Důležitou možností pro oběti domácího násilí jsou kromě telefonické krizové linky 241 432 466 a informačního a poradenského centra pro týrané a osamělé ženy ROSA i azylové ubytování s utajenou adresou, které využívají ženy ohrožené na životě násilným partnerem, společně se svými dětmi. Z bezpečnostních důvodů zde nemohou být ubytovány ženy závislé na alkoholu a drogách a také ženy agresivní a psychiatricky nemocné. V azylovém domě mohou být ženy ubytovány v době od 3 do 12 měsíců. Cílem pobytu je především znovunabytí sil, překonání pocitu bezmocnosti a schopnosti převzít kontrolu nad svými životy. Za tím účelem probíhají individuální sociálně

³⁶ ČÍRTKOVÁ, L., Moderní psychologie pro právníky, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 18-19.

terapeutické konzultace, sociálně právní konzultace a individuální psychologické konzultace pro ženy i děti.³⁷

8.2 DOMÁCÍ NÁSILÍ A PRONÁSLEDOVÁNÍ

Nebezpečné pronásledování, jemuž je věnována stěžejní část mé práce a domácí násilí jsou sice dvě samostatné podoby partnerského teroru, ale mohou se vyskytovat v propojené formě, kdy nebezpečné pronásledování následuje po domácím násilí jako pokračování ukončení společného vztahu. Podle (Hoffmanna a Kükena, 2006), je možno rozlišit ex-partner stalking na

- **defenzivní stalking**, jemuž nepředchází žádné fyzické domácí násilí a stalkerovi jde pouze o obnovení vztahu a spočívá pouze o vyhledávání kontaktu s bývalým partnerem a o dosažení usmíření a
- **ofenzivní stalking**, v němž je potřeba věnovat pozornost zajištění bezpečnosti oběti, neboť násilná osoba usiluje o obnovení kontroly nad osobou oběti, a to po předchozím fyzickém domácím násilí.

Ačkoli různé studie se věnují uvedeným pojmům domácího násilí a stalkingu odděleně, bývá předmětem studií porovnání jejich pachatelů a obětí navzájem. Poznatky takto získané lze shrnout následujícím způsobem:

- oběti obou jevů jsou rozdílné jak v jejich potřebách, tak způsobu pomoci a intervence,
- oběti ex-partner stalkingu již nežijí ve vztahu a společné domácnosti a tak jejich samostatnost umožňuje vyhledání pomoci a oznámení případu dříve, než obětem domácího násilí,
- výsadou je ex-partner stalking pro muže, kteří se jej jako pokračování domácího násilí dopouštějí, oproti ženám, které se uchylují ke klasickému stalkingu. Stalking jako pokračování domácího násilí se vyskytuje pouze u části případů.

Souvislost domácího násilí a ex-partner stalkingu se považuje za prokázanou a z minulosti je možné ji doložit například studiemi z USA (Hoffmann a Voss, 2006), kdy

³⁷ Editoři: Bc. NEDVĚDOVÁ, A., Mgr. VANÍČOVÁ L., Mgr. CHOMOVÁ Z., *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Centrum sociálních služeb Praha, Copyright CSSP, 2010, 166 s., s.15, 35-37.

až 81% obětí ex-partner stalkingu zažívalo v předchozím vztahu násilné útoky a 32% sexuální násilí. Studie ze SRN a Velké Británie (Sheridan a Hoffmann, 2005; Löbmann, 2005) hovoří o 30-40% obětí stalkingu s předchozím násilím ve vztahu a dokonce 65% pachatelů ex-partner stalkingu přiznává předchozí násilí vůči bývalé partnerce (Dutton, 2001).

Mnoho násilných projevů, popsanych v kapitolách o ex-partner stalkingu se shodně vyskytují i v domácím násilí.

Jak předvídat, že domácí násilí může pokračovat ex-partner stalkingem nebylo dosud zjištěno, neboť studie se převážně zabývaly profily násilných osob, z nichž by mohlo být následné nebezpečné pronásledování predikováno. Ani v samotném ex-partner stalkingu však nebyly zjištěny žádné spolehlivé vzorce, které by spolehlivý odhad vývoje nebo chování násilných osob umožnily. Z provedených výzkumů je možno dojít pro praxi k dvěma závěrům, kdy prvním je nutnost zahrnutí do strategií řešení domácího násilí i problém pronásledování bývalým partnerem a druhým závěrem je, že při řešení případů ex-partner stalkingu je nutné věnovat pozornost, jestli ve vztahu se již naopak nevyskytovalo domácí násilí, neboť to může znamenat zvýšené riziko násilí ze strany bývalého partnera.³⁸

³⁸ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, 160 s., s. 47-52.

9 PŘÍPADOVÁ STUDIE

V této kapitole je uvedeno několik případů nebezpečného pronásledování, které byly řešeny Obvodním oddělení v Mariánských Lázních. S ohledem na ochranu osobních údajů jsou jména a další identifikační údaje změněny nebo vynechány. Případy jsem vybral tak, aby každý byl z určitého pohledu specifický a aby jakýkoli laik, který by chtěl poznat projevy nebezpečného pronásledování v praxi, mohl načerpat přehled o jeho různých podobách. Společné pro jednotlivé případy je prostředí bývalých partnerů, tedy ex-partner stalking. Dalším společným znakem je pronásledování výhradně muži, kteří zneužívají určitou dominanci nad svými dřívějšími partnerkami. Je faktem, že po dobu, kdy jsem se prověřování případů věnoval, jsem se nesetkal s nebezpečným pronásledováním ze strany ženy. Ženy bývají spíše submisivní a ve vztahu hledají ve svém partnerovi oporu a ochranu. Proto se také následně stává, že partner právě toho později využívá k účinnému vytvoření jak psychického, tak fyzického tlaku.

Co nemají níže uvedené případy společné, je věk účastníků jednotlivých případů, který je v rozpětí od ještě nedospělé mládeže až po osoby ve věku kolem 50-ti let.

Ve většině případů přicházely oběti na policii po dlouhé době, po kterou musely počínání stalkerů snášet. Samo trestní oznámení je pro ně stresující, neboť policie je sama o sobě represivní složkou a toto je hluboce zakořeněno v mysli veřejnosti. Prvotní kontakt s policií je velmi důležitý pro následující průběh spolupráce mezi obětí a policisty. Stěžejní je navození atmosféry důvěry a pocitu bezpečí pro oběť, která velmi citlivě reaguje na cokoli, co v ní vyvolá pocit, že jí policie nevěří. Je proto důležité, aby výslechy osob byly provedeny v takové kvalitě, aby nemusely být opakovány nebo opakovaně doplňovány. Oběť pronásledování podává trestní oznámení především proto, aby se pronásledovatele dokázala zbavit a mohla se vrátit pokud možno k běžnému způsobu života, bez každodenních obav o své bezpečí a zdraví, kterým je v samém základu myšleno zdraví psychické.

Velmi zajímavé je také rozuzlení jednotlivých popisovaných případů.

9.1 Případ první

Poškozená Alena a její druh Ivan po dobu 5 let žili v normálním partnerském vztahu a společně vychovávali dceru navštěvující základní školu. Společně se přestěhovali do velkého města, kde poškozená našla velmi dobře placené zaměstnání, a bydleli v pronajatém moderním bytě. Vzhledem k tomu, že partner našel v té době zaměstnání, kde měl nepravidelný příjem a Alena se někdy vracela později domů, začaly se projevovat špatné nálady na straně Ivana, který v takových případech Alenu telefonicky kontaktoval na pracovišti, a když mu ihned nezvedala mobilní telefon, vytácel pevnou linku, což během krátké doby v zaměstnání poškozené nepůsobilo dobře mezi spolupracovníky. Žáril na vyšší a pravidelný výdělek Aleny a také společnost mužů na pracovišti. Po návratu domů poškozené pak následovaly až pětihodinové výslechy, kdy Alena musela podrobně popisovat svoji činnost po pracovní době. Toto následovalo třeba i po zpoždění jedné hodiny. Asi po roce takového soužití byla poprvé fyzicky napadena, udeřena, a to i za přítomnosti dcery. Následovaly další konflikty, při kterých třeba poškozená po strčení podezřelým upadla ze schodů mezonetového bytu nebo v jiném případě při koupání ve vaně ji Ivan násilně ponořil hlavu pod hladinu, kde ji nějakou dobu držel, až lapala po dechu. Dalším případem bylo také sprchování studenou vodou v době, kdy se poškozená nacházela v místnosti koupelny, držíc v ruce notebook, který byl následně kontaktem s vodou zničen. Začaly se objevovat i násilné sklony při sexuálních stycích, při kterých Ivan vyžadoval omluvy za její údajná provinění. Nátlak Ivana vyústil v odchod poškozené ze zaměstnání a nalezení nového. Uvedené jednání nebylo ze strany poškozené oznámeno na policii, neboť stále doufala, že se vše zlepší. Velmi se snažila udržet kompletní rodinu. Přes to, že poškozená ukládala svůj výdělek na společný účet, s nímž hospodařil i Ivan, dostali se do dluhu na nájmu, což Alena netušila, a v důsledku toho se museli z luxusního bytu vystěhovat. Tímto okamžikem se rozešli.

Každý z nich se vrátil ke svým rodičům ve vzdálených městech. Alena dala Ivanovi najevo, že si již nepřeje žádný kontakt. Podezřelý nejevil žádný zájem ani o jejich dceru, jejímž nebyl Ivan biologickým otcem. Na její výchovu nepřispíval. Ivan začal Alenu průměrně 5x denně telefonicky kontaktovat a zasílat jí SMS zprávy, pokud mu telefon nezvedala. Dával najevo, že se s jejich rozchodem nesmíří. Během 25-ti dnů dokázal zaslat 540 nevyžádaných SMS. Celkem za přibližně 13 měsíců svého počínání zaslal Ivan více než 2500 SMS zpráv. Rodičům poškozené zaslal mail, kde je

vyzývá, aby se zavázali k ukončení kontaktu se svojí vnučkou a přestali působit na její výchovu. Poškozená trpěla v té době dlouhodobě nespavostí a permanentním stresem s následnými žaludečními problémy. Při pobytu u rodičů si poškozená našla zaměstnání u prestižní nadnárodní firmy. Jeho jednání však pokračovalo i tam. Vytvořil mail, kam uvedl podrobnosti ze života poškozené, včetně zdravotních údajů a osobních údajů rodičů poškozené. Tento mail po prolomení přístupového hesla z minulé doby rozeslal do zaměstnání, přátelům, známým a příbuzným. Cílem bylo, připravit partnerku o zaměstnání v nadnárodní společnosti, což se mu povedlo po opakovaných mailech vrcholovému vedení firmy, neboť jeho aktivita vůči firmě byla pro její vedení neúnosná. Ivan tak plnil slova, že pokud se k němu Alena nevrátí, bude ji takto ničit do okamžiku, kdy jí nezbude nic jiného, než se k němu vrátit. Hanlivý mail, obsahující také intimní informace obdrželo nejméně 40 osob z okolí poškozené. Cílem Ivana byla její naprostá sociální izolace. Alena byla nucena částečně s podezřelým komunikovat, neboť jakmile v komunikaci ustala, následoval další krok podezřelého.

V minulosti byl podezřelý držitelem střelných zbraní, které sice postupně prodal, ale v době rozpadu jejich vztahu se zmiňoval o tom, že by si nějakou mohl opatřit a pak ji proti někomu použít a přitom poškozenou udeřil do zad.

Podezřelý patřil do kategorie osob, které promyšleně jednají a v SMS nikdy nesdělí otevřenou výhrůžku proti zdraví nebo životu. Například ve zprávách popisoval, že píše knihu, která bude mít tragický konec, týkající se právě poškozené: „Neboj, tvůj part bude dohrán do patřičného konce“. Zmínil se o kapitole popisující, jak sedí ve vozidle v noci a sleduje okna bydliště poškozené. Uvedl také, že: „Zachová stoický klid, dokud se neobjeví jiný muž.“.

V jiné noční SMS doporučil poškozené přečtení knihy s anglickým názvem „Unit I Find You“, který je možno přeložit „Dokud Tě nenajdu (nedoženu)“. Po přečtení některých SMS šla poškozená zvracet.

Poškozená si našla další zaměstnání v místě bydliště rodičů a snažila se nekomunikovat s Ivanem. Ten však reagoval zasláním SMS, která měla poškozenou přinutit k opětování kontaktu, neboť v opačném případě rozešle další diskreditující mail. To Alenu vyděsilo, neboť by ji připravil o třetí zaměstnání. Na svém facebookovém profilu zaslal poškozené následující obrázky, které působí agresivně a vyvolaly v poškozené tíseň a obavu o svůj život a zdraví :

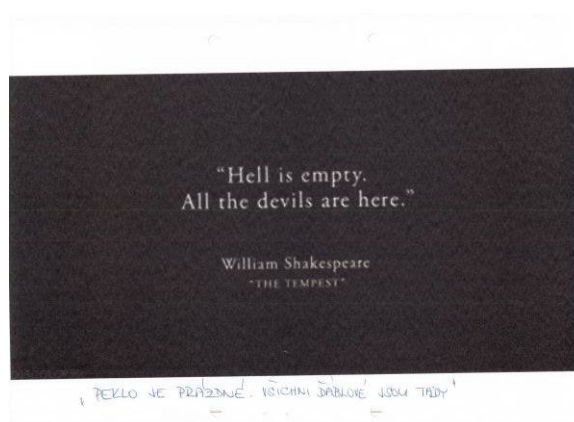
Obrázek 1: hrozba I.

Obrázek 2: hrozba II.

Obrázek 3: „Dělám špatné věci, ale dělám je dobře“.

Obrázek 4: „Peklo je prázdné, všichni ďáblové jsou tady“.

Obrázek 5: hrozba III.

Poškozená spolupracovala s Intervenčním centrem, které jí navrhovalo návštěvu psychologa nebo psychiatra, ale Alena se snažila strachu, tísní a vyčerpání čelit vlastními silami, neboť se nechtěla uchýlit k užívání léků, které by mohly mít za následek její útlum, který si v zaměstnání nemohla dovolit. Aktivita Ivana polevila až v okamžiku, kdy policie zahájila prověřování věci, nicméně jen částečně. Přímému kontaktu s policisty se snažil vyhnout a jen přímý telefonický kontakt policistou jej odradil od přímého kontaktu s poškozenou.

V době, když začínala hlavní líčení u soudu I. stupně zaslal Ivan poškozené mail, kde varoval, že pokud své trestní oznámení poškozená nevezme zpět, podá proti ní i rodičům trestní oznámení. To se také skutečně stalo. Ze strany Ivana bylo podáno

trestní oznámení na poškozenou a další na jejího otce. Toto působilo rodině poškozené další trauma.

Rozhodnutí soudu

Jednání podezřelého bylo od počátku policejním orgánem posuzováno jako přečin Nebezpečné pronásledování, podle ustanovení §354 odst. 1, písm. c) trestního zákoníku. Soudce okresního soudu spatřoval v jednání obžalovaného nikoli trestný čin, ale přestupek, který by mohl být projednán jiným orgánem ve správním řízení. Krajský soud, který projednával odvolání státního zástupce rozhodl zrušit rozhodnutí okresního soudu a vrátit případ zpět s odůvodněním, v němž se doslova uvádí :“Obžalovaný obtěžoval poškozenou a její blízké osoby SMS zprávami a e-maily s rozporuplnými obsahy, přičemž tak činil po dobu více než jednoho roku. Zasílané zprávy byly pro poškozenou, její rodinu a přátele velmi obtěžující, vyčerpávající, způsobovaly jim psychickou zátěž a vyvolávaly strach z dalšího jednání obžalovaného. Motivem obžalovaného bylo přitom docílit toho, aby se k němu poškozená vrátila a obnovili společné soužití. Ačkoli poškozená stále odmítala, jednání obviněného nabývalo na intenzitě. Obžalovaný navíc činil nátlak na poškozenou a její rodiče i v průběhu probíhajícího trestního řízení, kdy požadoval, aby u soudu nevyprávěli a poškozená věc stáhla, přičemž když tak neučinila, bylo na ní podáno několik účelových trestních oznámení.“.

Jak odvolací soud poznamenal, spáchání přečinu nebezpečného pronásledování podle ustanovení §354 odst. 1 trestního zákoníku není podmíněno tím, že život nebo zdraví poškozené osoby, případně blízkých osob jsou akutně ohroženy a že by pachatel skutečně chtěl způsobit jejich zranění nebo usmrcení, ale chce, aby poškozená měla strach. To se obžalovanému skutečně podařilo, neboť byl veden snahou poškozenou zdiskreditovat před svými příbuznými i známými a ze zasílaných obrázků i anglických nápisů je patrné násilí, agresivita i téma smrti. Důležité je vzbuzení důvodné obavy o život nebo zdraví u poškozené, přičemž se může jednat i o duševní zdraví. Jednáním obžalovaného byla dle policejního orgánu, státního zástupce i soudu druhého stupně skutková podstata uvedeného trestného činu naplněna, včetně odpovídajícího stupně společenské škodlivosti.

Po téměř čtyřech letech soudního projednávání byl podezřelý shledán vinným a byl mu uložen souhrnný trest odnětí svobody v délce 9 měsíců s podmíněným odkladem na dobu 2 roků, neboť byl již dříve odsouzen za přečin zanedbání povinné výživy.

9.2 Případ druhý

Odehrál se mezi manželi středního věku, pro naše potřeby Václavem a Annou. Jejich společné soužití trvalo více než 30 let. Asi 10 let před rozpadem jejich vztahu se u manžela projevil příznaky psychické poruchy. Navštěvoval psychiatra a užíval léky. Manželka se o něj starala. Po nějaké době přestal k psychiatrovi docházet a přestal užívat léky. Začal se chovat k manželce agresivně a podezírat ji z nevěry. Urážel ji slovy: “čubka, kurva...” a po dobu asi ¾ roku ji nutil k intimnímu styku a ona se cítila velmi ponížená a psychicky vyčerpaná. Uváděla, že vždy několik hodin po takto akceptovaném intimním styku se jí zmocňovala zimnice a nebyla schopna psychicky normálně fungovat. Nakonec ji Václav vyhodil z bytu. Anna našla prvotní útočiště u svých rodičů. Jakmile se Anna odstěhovala do jiného bytu, začal ji manžel vyhledávat opakovaně v zaměstnání i na zastávkách MHD, kde ji na veřejnosti urážel. Opakovaně se stávalo téměř obden, že ji navštívil v novém bydlišti a bez jejího svolení se vtlačil do bytu, tento procházel a kontroloval, jestli nemá v bytě nějakého muže. Anna neměla sílu mu v tom zabránit. Každá jeho návštěva byla provázena nadávkami a slovy, že ji nenávidí, že by ji nejradyji zabil. Někdy i pětkrát denně ji také telefonoval. Na její odmítání kontaktu zásadně nereagoval. Hrubé nadávky a ponižování probíhalo v několika případech i před vnučaty. Při jedné, opět nezvané, nevíтанé návštěvě se Václav rozčílil, uchopil Annu za ruce, intenzivně s ní cloumal a potom napřáhl pěstí proti jejímu obličejí se slovy, že ji zabije. Neudeřil ji, ale oběma rukama ji stiskl krk. Ona již útok z intenzivního stresu přestala vnímat a on z bytu utekl. Anna se zhroutila a nějakou dobu ležela v kuchyni na podlaze. Připadala si jako mrtvá. Jeho agresivita dosáhla takové intenzity, že měl pěnu kolem úst. Připadalo jí, že on je schopen všeho.

Problém vpouštění manžela do nového bytu byl v tom, že dveře bytu nebyly opatřeny kukátkem, a tak ona neměla možnost zjistit, kdo stojí za dveřmi. Policisty byla Anna poučena, aby přivolala hlídku vždy, když se manžel objeví u bytu, domu nebo bude někdo bouchat, či zvonit. Z nepochopitelných důvodů tak neučinila a ani ona sama

nebyla schopna toto vysvětlit. Spolupráce s poškozenou byla velmi obtížná a komunikace složitá.

Situace se vystupňovala tak, že jednoho dne asi 7 měsíců po odstěhování se od manžela Annu našla její dcera v bytě téměř v bezvědomí po požití většího množství léků. Vedle poškozené byl nalezen dopis se slovy: "...už dál nemůžu..". To se stalo již v době, kdy policejní orgán ve věci prováděl prověřování. Nejprve byla Anna hospitalizována na jednotce intenzivní péče a po několika dnech přemístěna na psychiatrickou kliniku. Jako příčina byla uváděna stresová zátěž z fyzického násilí manžela, návštěv proti její vůli a verbální agrese.

Policejní orgán velmi pečlivě provedl všechna potřebná šetření a výslechy osob, které mohly k věci cokoli sdělit.

Rozhodnutí soudu

K rozhodnutí soudu nakonec nedošlo, neboť Anna se jednoho dne dostavila na OOP Mariánské Lázně v době, kdy policejní orgán ukončoval prověřování věci. Anna využila svého zákonného práva podle ustanovení §163 odst. 2 trestního řádu a vzala výslovným prohlášením zpět souhlas se stíháním svého manžela. Policejní orgán tak věc odložil v souladu s ustanovením §159a odst. 2 trestního řádu. V současné době jsou vidáni, jak se pohybují společně, tedy patrně obnovili společné soužití.

9.3 Případ třetí

Petr a jeho manželka Ivana se nacházeli v rozvodovém řízení. Oba již bydleli odděleně a Ivana si našla nového přítele, s nímž a svojí dcerou společně bydleli. V době, kdy se poškozená odstěhovala, ji Petr začal obtěžovat tím, že jí zasílal nevyžádané, urážlivé SMS a e-maily. Poté, co Ivana jeho jednání oznámila na policii a ta věc řešila jako přešupek, jednání Petra ustalo. Po dvou letech však Ivana podala trestní oznámení ve věci neplnění vyživovací povinnosti. Tento krok motivoval Petra k opětovnému zasílání SMS zpráv a e-mailů. Tato nežádoucí aktivita trvala nejméně po dobu jednoho měsíce intervalu 1x až 2x týdně. Nepříliš vysoká četnost zpráv urážlivého charakteru byla však převážena výhrůžným obsahem dalších zpráv, kdy

obsahem zprávy bylo například: „Neotravuj, jestli mu nechceš ovšem nosit na hrob narcisky“. „Začni se modlit....hladiny stoupají“. Dále přišel od pachatele odkaz na článek v novinách s obsahem: „Za brutální vraždu kladivem půjde muž na 25 let do vězení“. Dále vysvětloval poškozené, že i přes křesťanské přesvědčení a zájem o humanitní obory a psychologii dokáže být velmi agresivní. Tak, že si to ona ani nedovede představit. Sice prý nemá zájem být zavřený na 20 let, ale upozorňoval, že pokud selžou obranné mechanismy a pud sebezáchovy a ochranné funkce, projeví se taková agresivita a výbušná síla, že si to neumí představit.

Výše popsaný způsob komunikace poškozená vnímala jako výhrůžné, neboť manžela znala jako povahově výbušného. Ze strany manžela sice nikdy nebyla fyzicky napadena, ale ve vzteku a agresivitě byl schopen ničit společný majetek a mlátil psa. Proto jeho zprávy cítila jako nejen urážlivé, ale především výhrůžné a vzbuzující v poškozené obavu o své zdraví a strach z fyzické likvidace její nebo jejího přítele.

Zprávy od podezřelého začaly rovněž přicházet i příteli poškozené, např. ve znění: „Nerad se opakuji idiote, kdy už pochopíš, že někdy nemám pud sebezáchovy a následky mne nezajímají, jestli chceš předejít kolektivnímu neštěstí, tak neser!“. Ačkoli přítel Ivany neměl z podezřelého výrazný strach, tak je nutily k opatrnosti, neboť podezřelý varoval Ivanu, aby si dávala pozor na auto. Přítel tak pokaždé kontroloval vozidlo, nejsou-li například uvolněné šrouby na kolech.

Sám podezřelý Petr se ke svému jednání vyjádřil, že nikdy neuvažoval o realizaci svých výhrůžek, ale současně uvedl, že trpí hraniční poruchou osobnosti a uvědomoval si, že některé jednání manželky jej dostávalo do stavu, že by mohl být schopen fyzického napadení, ale spíše přítele manželky, než jí samotné. Připustil, že zmínka o vraždě kladivem bylo velmi přehnané přirovnání, avšak chtěl dát najevo, že při extrémní situaci se může stát v podstatě cokoli. Jeho motivem prý bylo získání většího respektu ze strany manželky a jejího přítele.

Rozhodnutí soudu

Okresní soud shledal vinným a konstatoval, že svým jednáním vážně zasáhl do běžného způsobu života dvou osob a činil tak s výraznou intenzitou prostřednictvím více komunikačních prostředků a po relativně delší dobu. Přitěžující bylo i to, že svým jednáním zasahoval do pohody a vztahů se společnou dcerou, žijící ve společné domácnosti s poškozenou. Soud při stanovení trestu přihlédl také k minulosti

obžalovaného a jeho trestní minulosti, poznamenané přečinem zanedbání povinné výživy, za něž byl dříve potrestán trestem odnětí svobody v trvání 4 měsíců se zkušební dobou na 2 roky. Okresní soud tak ve svém rozsudku za spáchání přečinu nebezpečného pronásledování podle ustanovení §354 odst. 1, písm. a), c) trestního zákoníku odsoudil obžalovaného k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 7 měsíců se zkušební lhůtou 3 roky.

9.4 Případ čtvrtý

Tento případ je poměrně stručný a jednoduchý. Odehrál se mezi partnery, kteří ještě nedovršili věk 20 let. Po krátké známosti se Lucka s Milanem rozešla. Rozchod byl o něco komplikovanější, neboť oba navštěvují stejnou školu. Každý však bydlel v jiném městě. V okamžiku, kdy mu Lucka sdělila, že je definitivní konec, začaly pokusy Milana o kontaktování Lucky v místě jejího bydliště. Lucka v té době bydlela společně s matkou. Asi po dobu jednoho týdne vydržel Milan každý den dojíždět před Lucky bydliště a stát tam i 7,5 hodiny. Několikrát se jej Lucka ptala, co tam dělá a snažila se mu vysvětlit, že jeho snaha je zbytečná. Vzhledem k tomu, že Milan se znal s matkou Lucie, tak jej v jednom případě Lucka pustila domů, asi na hodinu a půl, protože Milan chtěl popřát matce Lucky k svátku. I při této návštěvě se mu snažila Lucka vysvětlit, že je opravdu konec. V té době psal Lucii nevyžádané SMS zprávy, v nichž jí vyznával lásku. Se svojí snahou neuspěl, a tak změnil způsob komunikace a jeho zprávy obsahovaly výhrůžky, že spláchá sebevraždu a Lucka jej bude mít na svědomí. V jedné zprávě se dokonce konkrétně zmínil, že již má připravený provaz. Zpráv na toto téma bylo asi 6. Když ani tímto nátlakem, jímž se snažil vzbudit v poškozené lítost, Milan neuspěl, změnil se obsah SMS zpráv v urážky a výhrůžky. Celkem se jednalo asi o 29 SMS zpráv. Kromě těch nejhrubších urážek také sdělil, že: „Pochčije hrob Lucky rodiny“. O Milanovi bylo známo, že nepravdělně kouří marihuanu a pije alkohol. V této fázi, již měla Lucka intenzivní strach, že může Milan skutečně spáchat něco násilného. Další výhrůžné zprávy začaly chodit také známým Lucky. Její kamarádce, které hrozil, že jí někdo „rozkope držku“ a kamarádovi, o němž si Milan myslel, že má zájem o Lucku, hrozil, že se mu stane úraz a navíc, že bude znásilněna jeho neteř.

Ačkoli Lucka do té doby nebyla ze strany Milana nijak fyzicky napadena, jeho stupňující výhrůžky Lucku naplňovaly narůstajícím strachem. Frekvencí bylo několik SMS zpráv denně.

Svým způsobem byla poškozenou také matka Lucky, k níž také některé urážky směřovaly. Ona se však necítila jako poškozená a necítila osobně riziko z nějakého napadení, ale měla strach o svoji dceru. Proto se nakonec rozhodly věc oznámit na policii. Poškozeným v tomto případě se stal také kamarád Milan, kterému a nepřímo i jeho neteři bylo nebezpečně vyhrožováno.

Rozhodnutí soudu

Okresní soud tedy ve svém trestním příkazu konstatoval, že obviněný svoji bývalou přítelkyni Lucku vytrvale prostřednictvím elektronických prostředků kontaktoval a ve svých zprávách v počtu nejméně 64 případů, z nichž celkem 19 zpráv bylo zadokumentováno, hrubě urážel ji a její rodinu, kromě jiného i vyhlášením války. Obviněný také vyhrožoval známým poškozené způsobením fyzické újmy a znásilněním.

Soud tak dospěl k závěru, že výhrůžky oprávněně vyvolávaly v poškozené a jejich známých intenzivní pocit strachu a jednáním podezřelého došlo k naplnění skutkových podstat dvou přečinů :

nebezpečného vyhrožování podle ustanovení §353 odst. 1 trestního zákoníku a nebezpečného pronásledování podle ustanovení § 324 odst. 1, písm. a), b), c) trestního zákoníku, za něž obviněného odsoudil k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 3 měsíců odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody a zkušební dobou na 2 roky.

9.5 Případ pátý

Martina a Luboš spolu po dva roky žili jako druh a družka a v té době se jim narodila dcera. Po rozchodu byla výchova jejich dcery upravena soudem, a tedy již mezi nimi nebylo důvodu k vzájemné komunikaci, kromě stručné komunikace ohledně předávání dcery k návštěvám. Od chvíle jejich rozchodu však podezřelý kontaktoval Martinu prostřednictvím SMS zpráv, ačkoli mu nejméně ve třech případech dala jasně najevo, že si to nepřeje. Za 39 měsíců tak bylo poškozené zasláno 239 SMS zpráv, které měly obtěžující obsah a netýkaly se záležitostí ohledně péče o dceru. Kromě obtěžování

byly také zaslány poškozené zprávy, v nichž jsou vyjádřeny výhrůžky fyzickým násilím jak otci poškozené, tak i jejímu novému příteli. Konkrétně se také vyjádřil vůči poškozené, dceři i jejímu příteli, že je zastřelí samopalem. Luboš také vyvíjel aktivitu prostřednictvím telefonátů, které se vyskytovaly i v noční době. V jednom telefonátu, který proběhl pro změnu v časných ranních hodinách, vyhrožoval zabitím matky poškozené. Také poškozené sdělil, že „dostane dělo“. Poškozená tuto formulaci z dřívější doby chápe, jako hrozbu fyzickým napadením. Z jejich dřívějšího soužití si vybavuje Luboše jako člověka, který ve stavu opilosti opakovaně Martinu napadl, a to údery pěstí do temene hlavy nebo na různá místa těla. Měl také v takové chvíli oblibu v házení židle po poškozené. Dokonce jednu z výhrůžek formuloval tak, že za poškozenou bude trpět jejich dcera, a on ji tak dostane (myšleno poškozenou) na psychiatrii.

Takovým působením na psychiku poškozené vyvolal důvodný strach z ohrožení její osoby i osob blízkých a tímto jednáním podezřelý nežádoucím způsobem pronikal do privátní sféry života.

Rozhodnutí soudu

Okresní soud ve svém usnesení konstatoval, že část jednání podezřelého probíhala ještě před účinností přečinu nebezpečného pronásledování podle §354 trestního zákoníku do dne 1.1.2010 a tedy nebyla trestným činem. Současně však také soud usoudil, že prokázané jednání podezřelého nedosáhlo dostatečně vysoké úrovně společenské škodlivosti přečinu, neboť nebylo realizováno denně, ale pouze nárazově, nepravidelně. Proto také s přihlédnutím k zásadě subsidiarity bylo jednání žalovaného posouzeno jako přestupek a postoupeno příslušnému městskému úřadu k dalšímu rozhodnutí.

9.6 Vyhodnocení případů

Jednotlivé případy vykazují různou dobu trvání pronásledování. Liší se také dopadem na psychiku jednotlivých obětí i intenzitou útoků.

V prvním případě trvalo více než rok a je typickým případem, kdy pachatel postupuje velmi promyšleně, důmyslně a systematicky. Je si dobře vědom, že nesmí otevřeně projevit výhrůžky o možném útoku na zdraví nebo život oběti, což by

s naprostou jistotou znamenalo prokázání jeho viny. Uchyluje se tak pouze k náznakům, které však poškozenou hluboce zasahují a jejich četnost u ní vyvolává psychické problémy. Dlouhodobá porucha spánku a obavy měly za následek, že k výslechům se dostavovala ve večerních hodinách, když v budově policie byl minimální pohyb osob a žádná veřejnost. Výslechy byly na její žádost přerušovány, neboť líčení dlouhodobého průběhu pronásledování a útrap s tím spojených ji velmi vyčerpávalo.

Podezřelého neodradilo ani následné dokazování před soudem, kde se choval teatrálně a naopak se snažil vzbudit dojem, že role jsou opačné a poškozeným a obětí je právě podezřelý. Projednávání probíhalo před soudem 2 roky a podezřelý za tu dobu neprojevil sebemenší lítost nad svým jednáním.

Druhý případ byl výrazně jiný, než předchozí. Pronásledování trvalo výrazně kratší dobu a specifické bylo, že Anna nebyla schopna uposlechnout rady policistů, které měly zajistit její bezpečnost a neumožnit osobní kontakt ze strany podezřelého. Z nepochopitelných důvodů opakovaně pustila podezřelého do nového bydliště, ačkoli stačilo neotevřít dveře bytu a na místo přivolat policii. Ona sama nebyla schopna své počínání objasnit. Nakonec se požitím nadměrného množství tisíců léků ohrozila na životě. Podezřelý se při výsleších na policii choval způsobem, jako by vůbec nechápal, že by se dopouštěl něčeho nezákonného, závadného a nežádoucího. V podstatě vnímal pouze svoji osobu a nebral v úvahu útrapy a trápení, které bývalé partnerce způsobuje. Policejní orgán vynaložil enormní snahu zadokumentovat a objasnit případ tak, aby bylo možno stalkera postavit před soud. Komunikace s poškozenou byla značně složitá. O to větší bylo překvapení, když se Anna dostavila na policii a oznámila, že nedává souhlas s trestním stíháním bývalého druha, čímž celý případ uzavřela. Po několika týdnech se Anna ke svému partnerovi vrátila

Třetí případ je typickým nebezpečným pronásledováním se vším všudy, kdy ve všech formálních znacích byla naplněna skutková podstata přečinu, a důležitá stránka, tedy společenská škodlivost byla dle pohledu soudu ke kvalifikaci přečinu, nikoli přestupku, dostatečně vysoká. Zajímavým momentem je skutečnost, kdy soud přihlédl k dřívějšímu odsouzení obžalovaného za neplnění vyživovací povinnosti a zohlednil závažnější jednání v případě nebezpečného pronásledování uložením souhrnného trestu prodloužením trestu odnětí svobody na 7 měsíců a také zkušební lhůtu na 3 roky.

Čtvrtý případ je rovněž na posouzení poměrně zřetelný a tomu také odpovídalo i rozhodnutí soudu. Na rozdíl od případů předchozích však spáchal dvě trestná jednání

v tzv. jednočinném souběhu, kdy v jednom případě naplnil skutkové podstaty dvou přečinů. Jednáním podezřelého došlo k naplnění skutkových podstat dvou přečinů : nebezpečného vyhrožování podle ustanovení §353 odst. 1 trestního zákoníku a nebezpečného pronásledování. Za povšimnutí stojí, že do nebezpečného pronásledování jsou zahrnovány i kontakty ze strany stalkera s cituplným obsahem i výhrůžky vlastním sebepoškozením, pokud poškozená dá dostatečně najevo, že si nic takového nepřeje a dodržuje nekomunikaci s podezřelým stalkerem.

Pátý případ jasně definuje dokonání spáchání přečinu nebezpečného pronásledování, avšak ve prospěch pachatele stalkera přispěla nemožnost retroaktivity zákona, když část svého jednání páchal před účinností zákona, podle kterého je takové jednání trestným činem. Nižší společenskou škodlivost také soudce spatřoval v menší četnosti SMS zpráv a telefonátů, které nebyly realizovány denně, ale pouze nahodile, a také nízkým počtem kontaktů s násilným obsahem.

Z pěti uvedených případů soud ve dvou případech rozhodoval bez nařízení hlavního líčení pouze na základě tzv. zkráceného přípravného řízení, podle důkazů, které předložil policejní orgán. Ve dvou případech bylo nařízeno hlavní líčení, kdy jedno skončilo odsuzujícím rozsudkem, druhé projednávání nebylo dosud uzavřeno. Jeden případ odložil sám policejní orgán na základě nesouhlasu poškozené s trestním stíháním osoby, kterou považuje za osobu blízkou.

10 PŘÍPADOVÁ STUDIE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Případ, jemuž se budu věnovat se odehrával mezi manželi, fiktivně pojmenovanými Alenou a Martinem. V období téměř 9-ti let se v bytě, v místě trvalého bydliště Martin dlouhodobě a soustavně dopouštěl psychického, emocionálního, ekonomického a fyzického násilí vůči manželce, s níž žil ve společné domácnosti. Jeho chování se projevovalo tak, že zpočátku poškozenou často a hrubě slovně urážel, což se však postupně stupňovalo a od verbálního napadání a urážení začalo docházet k jednotlivým fackám a dále jeho agresivní chování pokračovalo údery pěstí a kopy, které směřovaly do různých částí těla a dokonce i do hlavy a obličeje. K bití opakovaně Martin používal i opasku. Poškozená v důsledku tohoto jednání byla nucena opakovaně vyhledat lékařskou pomoc utrpěla zranění v podobě zhmožděnin a podlitin a ve dvou případech utrpěla frakturu nohy a otřes mozku.

Fyzické napadání mělo stupňující charakter od jednotlivých incidentů s delší časovou prodlevou až po období, kdy k fyzickým útokům docházelo i více než dvakrát týdně, což poškozená pociťovala jako těžké příkoří. Fyzické bití bylo provázeno i slovními výhrůžkami: "...že ji stejně jednou zabije". Závažnosti nabývaly výhrůžky zvláště tehdy, kdy tyto výhrůžky ve třech případech demonstroval i tím, že v ruce držel nůž, který poškozené přiložil ostřím ke krku, což v poškozené vyvolávalo prohlubující se projevy strachu o svůj život a úzkosti, v jejichž důsledku se u poškozené projevil reaktivní depresivní stav jako reakce na poruchu soužití s manželem. V důsledku tohoto špatného psychického stavu byla poškozená po dobu 6-ti let v péči psychiatra a ve dvou případech se pokusila o sebevraždu požitím většího množství léků s následnou hospitalizací v psychiatrické léčebně. Manžel poškozené zakazoval i návštěvy psychiatra. Martin manželku takto fyzicky napadal i za přítomnosti svých nezletilých dětí, kdy v jednom případě fyzicky napadl i svoji nezletilou dceru, která přišla matce na pomoc. Postupně se jednání obviněného vůči poškozené vyznačovalo vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti. Martin vždy takto konal, pod vlivem alkoholu. Ekonomická forma násilí se v případě Martina projevovala tak, že se trvale finančně nepodílel na chodu domácnosti a naopak vyhrožováním si vynucoval peníze na poškozené. Peníze následně utrácel za alkohol a za hru na výherních automatech a po návratu domů pak často následovaly zmíněné útoky. Psychicky poškozenou týral tím, že jí neustále kontroloval bez jejího souhlasu prohlížel její osobní věci i oblečení, neustále kontroloval její mobilní telefon, aby našel jakékoli podezření z nevěry. Omezoval její styk s přáteli a kamarádkami a zakazoval poškozené vycházet z bytu a to vždy pod záminkou, že mu je nevěrná a že jeho mladší dcera není jeho dítě. Ve dvou případech v záchvatu vzteku na Aleně roztrhal oblečení a nahou ji vyhodil ven z bytu, odkud ji nechtěl pustit zpět, což v poškozené vyvolávalo pocit těžkého příkoří a studu. Rovněž poškozená opakovaně strpěla pohlavní styk, který jí byl proti vůli, avšak trpěla jej ze strachu z agresivity Martina. Toto jednání trvalo do doby, kdy poškozená se Alena z obavy o své zdraví, rozhodla obrátit na intervenční centrum, s jehož pomocí celou věc oznámila na policii. Po provedení prvotních úkonů, mezi něž patřilo i vyplnění dotazníku SARA DN, byla poškozená umístěna do ubytování s utajenou adresou ve vzdáleném městě. V té době i jedna dcera trpěla psychickými problémy v jejichž důsledku se pomočovala a měla problémy se zvládnutím učiva v základní škole.

V minulosti se Alena již jednou uchýlila do azylového bydlení, ale na naléhání a sliby Martina se vrátila zpět.

V době utajeného bydlení se dokonce stalo, že Martin vylákal od další osoby telefonní kontakt na poškozenou a uprosil ji pod záminkou předání dárku dceři k souhlasu s návštěvou. Jel tedy do města, kde byla poškozená ubytována, kam přijel pod vlivem alkoholu. Žádný dárek neměl, neboť se vymluvil, že jej zapomněl doma. V průběhu schůzky Martin poškozenou neustále prosil o návrat domů, sliboval své napravení a sděloval ji opakovaně, že ji miluje. Také společně šli na nádraží, kde Martin koupil jízdenku do trvalého bydliště i pro Alenu. V okamžiku, kdy Alena opakovaně sdělovala, že nikam nepojede, začal být Martin vulgární a po slovních urážkách Alenu napadl údery do obličeje a temene hlavy.

Následně byla na Martina uvalena vazba.

Znalec z oblasti klinické psychologie konstatoval u Aleny plně rozvinutý syndrom týrané ženy s posttraumatickou stresovou poruchou s naučenou bezmocností a sebezničujícími reakcemi. Věrohodnost poškozené však nijak zpochybněna nebyla.

Naopak u podezřelého byla zjištěna smíšená porucha osobnosti s dominantními a agresivními dispozicemi, s „neotřesitelnou sebejistotou“ a častými afekty.

Rozhodnutí soudu

Soud uznal Martina obalovaného z trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, podle ustanovení §215a odst. 1, trestního zákoníku vinným a uložil mu trest odnětí svobody nepodmíněně v trvání 3 let.

10.1 Vyhodnocení případu

Tento případ reprezentuje typické případy domácího násilí, kde jsou splněny v podstatě všechny formy násilí a všechny jeho aspekty. Je zde obsažena dlouhodobost, soustavnost, stupňování i průběh násilí za zavřenými dveřmi a jednoznačně rozdělené role. Také jsou zastoupeny všechny formy násilí, tedy sociální, psychické, emocionální, ekonomické, sexuální a fyzické. Fyzické napadání mělo stupňující charakter od jednotlivých incidentů s delší časovou prodlevou až k období, kdy se vyskytovalo

několikrát týdně, což poškozená pociťovala jako těžké přikoří, ponížení a zmocňoval se jí strach o svůj život. Příklad ilustruje nejen následky na psychice poškozené, ale také dopad na psychický život dětí, jako sekundárních obětí domácího násilí. Policie v tomto případě také využila všech zákonných oprávnění, včetně návrhu na uvalení vazby a součinnosti s intervenčním centrem, díky níž se mohla poškozená uchýlit do chráněného bydlení na utajované adrese.

11 STATISTIKY STÁTNÍHO ZASTUPITELSTVÍ

Podle § 14 odst. 5 písm. d) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, byly poskytnuty Okresním státním zastupitelstvím Cheb následující údaje:³⁹

11.1 NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ

V roce 2010 :

byly evidovány 4 věci, v tomto roce nedošlo k pravomocnému odsouzení.

V roce 2011 :

bylo evidováno 11 věcí,

3 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,

pachatelé byli ve věku 30, 32 a 56 let.

V roce 2012 :

bylo evidováno 10 věcí,

3 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,

pachatelé byli ve věku 19, 26, 33 a 40 let.

V roce 2013 :

bylo evidováno 8 věcí,

věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,

pachatelé byli ve věku 38 a 48 let.

V roce 2014 :

byly evidovány 3 věci,

2 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,

pachatelé byli ve věku 43 a 63 let.

³⁹ SIN 1/2017-4, statistika OSZ Cheb.

V roce 2015 :

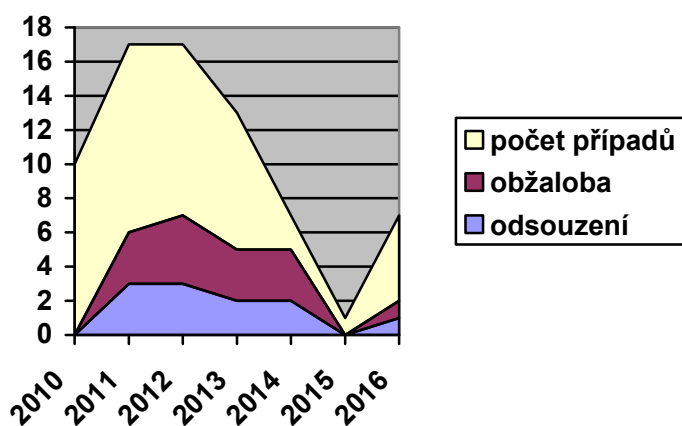
byla evidována 1 věc, v tomto roce nebyla podána žádná obžaloba.

V roce 2016 :

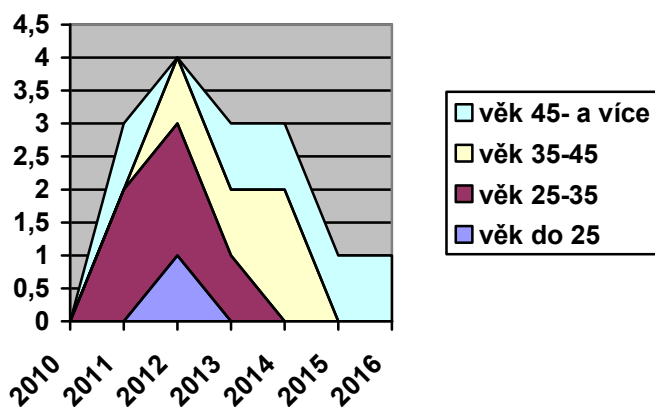
bylo evidováno 5 věcí,

1 věc byla ukončena pravomocným odsouzením,

pachatel byl ve věku 47 let.

Graf 1: stalking - srovnání počtu nahlášených a odsouzených případů.

Graf 2: Stalking - srovnání věku pachatelů.

11.2 DOMÁCÍ NÁSILÍ

V roce 2010:

byly evidovány 4 věci,
3 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,
pachatelé byli ve věku 29 (2x), 38, 41 let.

V roce 2011:

bylo evidováno 7 věcí,
4 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,
pachatelé byli ve věku 28, 30, 33, 42, 51, a 55 (2x) let.

V roce 2012:

bylo evidováno 9 věcí,
3 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,
pachatelé byli ve věku 28, 30, 33, 42, 51, a 55 (2x) let.

V roce 2013:

bylo evidováno 10 věcí,
7 věcí bylo ukončeno pravomocným odsouzením,
pachatelé byli ve věku 31 (2x), 32, 34, 36, 37, 38, 47, 48 a 58 let.

V roce 2014:

bylo evidováno 10 věcí,
6 věcí bylo ukončeno pravomocným odsouzením,
pachatelé (muži) byli ve věku 32 (3x), 39 (2x), 41 (2x), 45 a 59 let,
1x žena ve věku 30 let.

V roce 2015:

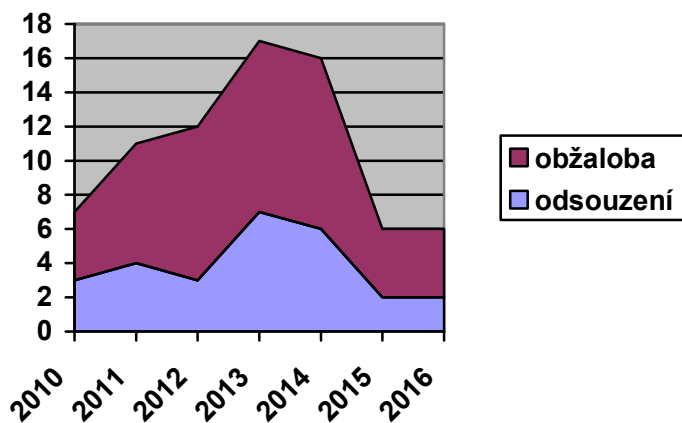
byly evidovány 4 věci,
2 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,
pachatelé byli ve věku 25, 38, 44 a 62 let.

V roce 2016:

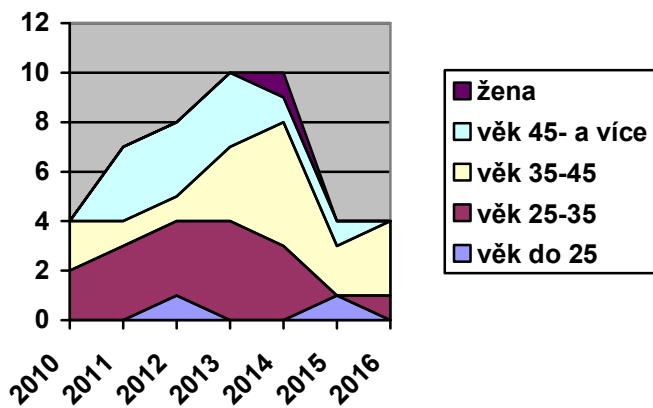
byly evidovány 4 věci,

2 věci byly ukončeny pravomocným odsouzením,

pachatelé byli ve věku 35, 36, 39, 41 let.

Graf 3: Domácí násilí - srovnání počtu nahlášených a odsouzených případů.

Graf 4: Domácí násilí - srovnání věku i pohlaví pachatelů.

12 STATISTIKA INTERVENČNÍHO CENTRA

Podle § 14 odst. 5 písm. d) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, byly poskytnuty Intervenčním centrem Sokolov následující údaje :

Tabulka 1: Počet vykázaní násilných osob policií ČR.

Rok	Cheb	Sokolov	Karlovy Vary	Celkem
2012				111x
2013	26x	43x	29x	98x
2014	26x	46x	36x	108x
2015	19x	43x	30x	92x
2016	25x	28x	36x	89x
2017	19x	31x	30x	80x

Za rok 2012 není k dispozici evidenci podle okresů.

Tabulka 2: Počet nízkoprahových klientů, kteří vyhledali pomoc centra.

Rok	Muž	Žena	Děti i domácnosti s dětmi	Celkem
2014	6x	59x	30x	95x
2015	14x	99x	4x	117x
2016	6x	94x	18x	118x
2017	9x	228x	10x	247x

Děti nejsou přesným počtem, neboť nízkoprahový klient vždy neuvede počet dětí v domácnosti. Nízkoprahovým klientem je osoba, která se někdy vlastní a jindy cizí vinou dostala do těžké situace. Intervenční centrum poskytuje poradenství i pomoc a to zdarma a důvěrně. Jedná se o osoby, které se dosud neobrátily na policii.

Nízkoprahový znamená co nejnižší „práh“, který nebude lidem bránit při vstupu do služby. Tím „prahem“, který klientům přizpůsobujeme, je co největší dostupnost naší služby, a to:

1. **finanční dostupnost** - služba je poskytována zdarma (i opakovaně),

2. **časová dostupnost** - službu poskytujeme denně v pracovních dnech, ve dnech pracovního volna a ve svátcích fungujeme na telefonu,
3. **věková dostupnost** - naše služba není omezena věkem,
4. **místní dostupnost** - ambulantní službu poskytujeme v rámci kraje ve všech okresních městech, v terénní podobě služby vyjíždíme ze závažných důvodů za klienty do jejich místa bydliště.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je definováním problematiky nebezpečného pronásledování, tedy stalkingu a domácího násilí, jak po stránce pojmové, trestně právní a především z pohledu vlivu těchto patologických jevů na psychiku obětí. Pro oba pojmy, tedy pro stalking i domácí násilí je společným jmenovatelem specifická forma vztahového násilí, které nežádoucím způsobem proniká do privátní sféry oběti, narušuje výrazným způsobem osobní integritu oběti. U nebezpečného pronásledování způsobuje důvodný pocit ohrožení oběti, u domácího násilí je naopak pocit ohrožení skutečný a oběť je tak vystavena strachu o své zdraví, život a upadá i v případě stalkingu do pocitu hluboké bezmocnosti. Právě tyto vlivy pak poškozují psychiku i osobnost ohrožené osoby a v závažných případech může psychiku oběti poznamenat i trvale. Vliv na psychiku a osobnost byl proto ústředním tématem práce. Násilí páchané v soukromí ohrožuje nejen oběti samotné, ale i případný psychický vývoj dětí v rodinách, které si tak mohou do svých budoucích vztahů i do svých vlastních budoucích rodin přebírat nežádoucí vzorce chování. Nejen z pohledu odborné literatury v oboru psychologie, ale také výběrem kazuistik autor ilustroval fyzické i psychické procesy, které oběti stalkingu i domácího násilí prožívají. Právě jednotlivé případy a jejich vyřešení v trestně právní rovině dávají v reálném životě nahlédnout do života obětí od chvíle, kdy se oběťmi stávají, přes období, kdy se obrátí o pomoc na policii, až po případné řízení před soudem.

V rámci policejní intervence je nutný multioborový přístup ve spolupráci policie, intervenčních center s psychology a psychiatry a při každém případě sdílení a hodnocení všech získávaných informací k případu mezi uvedenými odborníky. Výsledkem potom může být kvalifikované posouzení případu a odhad rizik ohrožujících oběť.

Za tímto účelem byly vyvinuty různé diagnostické pomůcky. Jednou z nich je dotazník SARA (Spousal Assault Risk Guide) DN (domácí násilí). Jedná se o posouzení předpokladu eskalace násilí na základě tří okruhů, kdy každý okruh obsahuje 5 otázek. Rychlým vyhodnocením odpovědí je pak možné se přiklonit ke konkrétním opatřením k zajištění bezpečnosti oběti a přijetí opatření vůči osobě pachatele ze strany Policie ČR, která s oběťmi dotazník vypracovává ihned při přijímání oznámení. V případě jeho vyhodnocení a zjištění podezření na eskalaci násilí přijímá policie ihned opatření

k zajištění bezpečnosti ohrožené osoby. Tento dotazník je však zaměřen právě na domácí násilí, nikoli na nebezpečné pronásledování.

U nebezpečného pronásledování dosud žádné obecné vodítko k posouzení rizik nebylo vytvořeno, neboť jak již bylo obšírně popsáno, každý případ pronásledování je nutno posuzovat individuálně s přihlédnutím k osobě oběti i pachatele a situaci, v jaké se nacházejí a rovněž ke vzájemnému vztahu obou subjektů. Policie tak na rozdíl od domácího násilí nemá v případě nebezpečného pronásledování tak účinné opatření, jakým je vykázaní z obydlí a blízkosti oběti. V případech stalkingu je pak policie odkázána více méně na předběžná opatření soudu, např. uvedené v ustan. § 76b OSŘ, které s účinností od 1. 7. 2009 stalkerovi podezřelému z trestného činu nebezpečného pronásledování podle § 354 tr. z., příkazuje zdržet se kontaktu s obětí a jeho sledování a obtěžování. Platnost předběžného opatření bývá stanovena na jeden měsíc od své vykonatelnosti, přičemž jej lze za podmínek stanovených v odst. 3 a 4 cit. § 76b OSŘ dále prodloužit (zanikne nejpozději do jednoho roku od okamžiku, kdy bylo nařízeno).⁴⁰ Stalking není ve většině případů vazebně stíhatelný. Důvody vazby jsou sice stanoveny ustanovením § 67 trestního řádu a jsou jimi vazba útěková, koluzní a předstízná, ale stanovení § 68 odst. 2 trestního řádu stanovuje omezení, podle něhož nelze vzít do vazby obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta a jak již víme, nebezpečné pronásledování je postižitelné odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti, což v podstatě uvalení vazby téměř vylučuje, ačkoli v ojedinělých případech by mohl být uplatněn následující odstavec, který stanovuje, že omezení uvedená v odstavci 2 se neužijí za určitých podmínek. Těmi jsou zejména případy, kdy obviněný :

- a) uprchl nebo se skrýval,
- b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení,
- c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit,
- d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání nebo

⁴⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, 3285 s., s. 3004.

e) již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán nebo v takové trestné činnosti pokračoval nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Případně může být výjimečně použit odstavec 4, kdy omezení uvedená v odstavci 2 pro úmyslný trestný čin se neužijí, jestliže je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c) a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, zejména ochrana jeho života, zdraví nebo jiného obdobného zájmu.⁴¹

Zajímavým jevem je, že jednotlivé dílčí činy stalkerů ve většině případů nejsou trestně postižitelné, ale ve svém souhrnu teprve vytvářejí formální znak trestného činu, tedy není možno v mírnějších případech pachatele ani zadržet podle stanovení §76 a §76 trestního řádu. Pachatel totiž často vykazuje snahu systematicky koordinovat jednotlivé akty svého jednání, při kterém účelně jednotlivé prvky obtěžování a pronásledování kombinuje a časuje, aby maximalizoval efekt svého úmyslu a dopad svého jednání na psychiku oběti. Současně se tak často snaží minimalizovat riziko trestního stíhání.

V soudní praxi je snazší prokázat krádež, poškození věci, znásilnění a nebo týrání, než prokázat pachateli úmyslnou a zlovolnou souvislost jeho jednotlivých jednání a dopad na oběť. Že to může vyvolávat určité rozpaky u některých soudců, je patrné i z kazuistiky v praktické části.⁴²

Statistika Státního zastupitelství v Chebu toto jasně dokládá, neboť z pohledu policie bylo v letech 2010 - 2016 na okrese Cheb spatřováno podezření z trestného činu nebezpečného pronásledování ve 42 případech, ze kterých státní zastupitelství podalo obžalobu ve 14 případech, z nichž bylo soudem pravomocně odsouzeno 11 případů.

Věk pachatelů se pohyboval v rozmezí od 19 do 63 let a jednalo se výhradně o muže.

V případě domácího násilí hovoří údaje Státního zastupitelství v Chebu ve stejném časovém období o přijetí 48 případů, z nichž bylo pravomocně odsouzeno 27 případů. Pachatelé byli ve věku od 25 do 62 let. Pouze v jednom případě byla pachatelem žena ve věku 30 let.

Údaje, kterými disponuje Intervenční centrum Sokolov, hovoří o tom, že počet osob, které byly v souvislosti s domácím násilím vykázaný z obydlí má od roku 2012 mírně klesající trend, naopak počet nízkoprahových klientů naopak roste, což by mohlo deklarovat více odhodlání řešit svoji svízelnou situaci klienty.

⁴¹ ČESKO. Trestní řád č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, 517 s., s.279-280.

⁴² Mgr. et Bc Radek Visinger, Trestně právní revue, č. 11/2009, str. 334-336.

Bakalářská práce tak zřetelně dokládá náročnost i rozmanitost problematiky nebezpečného pronásledování i stalkingu jako stálého celospolečenského jevu, jemuž je i nadále nutno věnovat veřejný přístup a stále prohlubovat osvětu i důvěru společnosti ve všechny subjekty, které v těchto problematikách spolupůsobí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Praha : Grada, 2008, 160 s., ISBN 978-80-247-2207-8.
2. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník 1. Vydání*, Praha:C.H.Beck, 2009, 3285 s., ISBN 978-80-7400-109-3.
3. ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., P. a kol. *Domácí násilí*, Portál, s.r.o., Praha 2011, 185 s., ISBN 978-80-7367-690-2.
4. VITOUŠOVÁ, M., ČÍRTKOVÁ, L., KLOUBEK, M., DURDÍK, T. Pronásledování-hodnocení a řízení rizika (metoda SAM) v poradenské praxi Bílého kruhu bezpečí, Praha : BKB, 2007, *Trestně právní revue* 9/2009.
5. TOPINKA, D. (ed.), *DOMÁCÍ NÁSILÍ Z PERSPEKTIVY APLIKOVANÉHO VÝZKUMU, Základní fakta a výsledky*, 1. vydání, Sociofaktor s.r.o., 2016, 162 s., ISBN 978-80-90615-0-9.
6. VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 15.9.2009, 9/2009.
7. SCHUMACHER, S., *Stalking, Geliebt, verfolgt, gehetzt*. Göttingen, 2004.
8. Mgr. et Bc Radek Visinger, *Trestně právní revue*, č. 11/2009.
9. ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004, 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
10. Srov. shodně Dressing, H., Maul-Backer, H., Gass. P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*, 2007, č.10, (překlad J. Hájek).
11. Kamphuis, Emmelkamp Traumatic mistress among support-seeking female victims of stalking. *American Journal of Psychiatry*, 2001, 158 s., Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*, 2007, č.10, (překlad J. Hájek).
12. VÁGNEROVÁ, M., *Základy psychologie*, Praha: Karolinum, 2007, 356 s., ISBN 978-80-246-0841-9.
13. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, GRADA Publishing, 2007, 188 s., ISBN 978-80-247-2014-2.

14. Editoři: Bc. NEDVĚDOVÁ, A., Mgr. VANÍČOVÁ L., Mgr. CHOMOVÁ Z.,
Sborník textů k problematice domácího násilí, Centrum sociálních služeb Praha,
Copyright CSSP, 2010, 166 s.

Elektronické zdroje

1. Stalking - pronásledování. Psychoporadna [online]. [cit. 2018-02-11]. Dostupný z WWW: <http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking-pronasledovani/321.html>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník s komentářem, ANAG, 2011, 1367 s., ISBN 978-80-7263-677-8.
2. ČESKO. Trestní řád č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, ALO Policejního prezidia ČR, 2013, 517 s.
3. ČESKO. Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In Sběrka zákonů České republiky. 2008, částka 91, s. 4086-4115.

Ostatní zdroje

1. SIN 1/2017-4, statistika OSZ Cheb.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Obrázek 1: Hrozba I.....	58
Obrázek 2: Hrozba II.....	58
Obrázek 3: „Dělám špatné věci, ale dělám je dobře“.....	59
Obrázek 4: „Peklo je prázdné, všichni ďáblové jsou tady“.....	59
Obrázek 5: Hrozba III.....	60
Graf 1: Stalking - srovnání počtu nahlášených a odsouzených případů.....	74
Graf 2: Stalking - srovnání věku pachatelů.....	74
Graf 3: Domácí násilí - srovnání počtu nahlášených a odsouzených případů.....	76
Graf 4: Domácí násilí - srovnání věku i pohlaví pachatelů.....	76
Tabulka 1: Počet vykázaní násilných osob policií ČR.....	77
Tabulka 2: Počet nízkoprahových klientů, kteří vyhledali pomoc centra.....	77